

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра англійської мови та перекладу

МИСТЕЦТВО МОВИ В. ШЕКСПІРА: ОСОБЛИВОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ АРХАЇЗМІВ ТА АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ
У ТРАГЕДІЯХ «ГАМЛЕТ» ТА «МАКБЕТ»

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр

спеціальності 014.02 Середня освіта
(мова і література (англійська))

освітньої програми Середня освіта:
мова і література (англійська)

Потапенко Наталії Володимирівни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Олейнікова Г. О.

Рецензент доктор філологічних наук,
професор Шевчук Т. С.

Робота допущена до захисту

на засіданні кафедри Амта перекладу
(назва випускової кафедри)

протокол № 6 від «26» листопада 2019 р.

Завідувач кафедри

[Signature] Рябченко С. О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК

«21» листа 2020 р.

Оцінка 98 відмінно
(за стобальною шкалою) (за традиційною шкалою)

[Signature] Ступак І. В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу особливостей вживання архаїчних лексичних одиниць та авторських неологізмів в англійській мові на прикладі трагедій В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет».

В ході дослідження було простежено своєрідні ознаки мови Вільяма Шекспіра, проведено аналіз компонентів спеціальної літературної лексики (архаїзмів та неологізмів) у зазначених трагедіях та окреслено концепт «трагічного».

У даній роботі висвітлено процес становлення національної англійської мови у новоанглійський період Єлизаветинської епохи та виділено специфічні ознаки англійської мови шекспірівської епохи. Зазначено, що мова В. Шекспіра відноситься до ранньонovoанглійського періоду, що охоплює II половину XVI ст. і I половину XVII ст., та характеризується становленням і подальшим розвитком мовних норм національної англійської мови.

Мовна особистість В. Шекспіра дозволяє розглянути вплив драматурга на процеси формування англійських слів та зазначити основні принципи словотворчості, серед яких домінуючими є додавання префіксів або суфіксів до існуючих слів та створення власного неологізму, що вказує на переважну лексичну особливість творів В. Шекспіра.

Виокремивши архаїзми та неологізми як компоненти спеціальної літературної лексики було виявлено специфічні риси їх використання у трагедіях, що і становило основну мету даного дослідження.

В ході проведення аналізу архаїзмів, які були поділені на групи лексичних та граматичних архаїзмів, ми прийшли до висновку, що драматург використовував у трагедіях лексику, яка під час написання тексту ще не вважалася архаїчною, а з розвитком англійської мови застарівала. Цю особливість можна віднести до неповторного авторського стилю.

Досліджуючи пласт неологізмів, представлених в аналізованих трагедіях, було встановлено часте використання лексичних одиниць з

негативним значенням. Тому видалося можливим окреслити концептуальний простір трагічного в п'єсах В. Шекспіра, який розкривається у мовному аспекті трагедійної картини світу, а саме в авторських неологізмах – Shakespeare's coinages. Подібні словоформи насамперед несуть трагічну передачу емоційного стану героя та відображають трагічність світосприйняття драматурга. Так, уведення у свої трагедії неологізмів з негативною конотацією дозволило авторові розкрити внутрішній стан головних героїв.

Результатом проведеного дослідження стало розроблення комплексу вправ для формування англомовної лексичної компетенції учнів 11 класу при вивченні трагедій «Гамлет» та «Макбет» В. Шекспіра. Доведено, що впровадження у навчально-виховний процес запропонованої технології навчання пасивного шару лексики англійської мови підвищує мотивацію навчання, якість і швидкість засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу.

Таким чином, проведене дослідження дає можливість стверджувати, що архаїзми та неологізми В. Шекспіра змогли увійти в мову і стати надбанням всього мовного колективу. Їх вивчення дозволяє розширювати словниковий запас і збагачувати знання про англійську мову і культуру.

SUMMARY

The qualification work is devoted to the analysis of the peculiarities of the usage of archaic lexical units and Shakespeare's coinages in the English language based on Shakespeare's tragedies "Hamlet" and "Macbeth".

In the course of the research the characteristic features of the language of William Shakespeare were observed, an analysis of the components of special literary vocabulary (archaisms and neologisms) in these tragedies was carried out, and the concept of "tragic" was outlined.

The paper describes the process of the formation of the national English language in the New English period of the Elizabethan era and specific features of the English language of that time. It is claimed that the language of W. Shakespeare refers to the Early Modern English period, which covers the second half of the XVI century and the first half of the XVII century, and is characterized by the formation and further development of linguistic norms of the national English language.

The linguistic personality of Shakespeare makes it possible to consider the influence of the playwright on the processes of forming English words and to indicate the basic principles of word-formation, among which the predominant are adding the prefixes or suffixes to existing words, and the creation of his own neologism, which indicates the prevailing lexical feature of W. Shakespeare's works.

The characteristic features of the usage of archaisms and neologisms as components of special literary vocabulary in tragedies are revealed, which is the main purpose of this study.

The analysis of the archaisms, which are divided into groups of lexical and grammatical archaisms, indicates that the playwright uses vocabulary in the tragedies that was not considered archaic at the time of writing but became obsolete with the development of the English language. This feature can be attributed to the unique author's style. Exploring the layer of neologisms represented in the tragedies of W. Shakespeare, we have noticed the frequent use

of lexical units with negative connotation. Therefore it is possible to outline the conceptual space of the tragic in Shakespeare's plays, which is revealed in the linguistic aspect of the tragic picture of the world, namely in the author's coinages. Shakespeare's coinages denote the tragic emotional state of the characters, and reflect the tragic playwright's worldview. Thus, the introduction of neologisms with a negative connotation allows the author to reveal the inner state of the main characters.

The result of the study is the development of the set of exercises for the formation of lexical competence of 11-th grade students for the study of Shakespeare's tragedies of tragedies "Hamlet" and "Macbeth". It is proved that the implementation of the proposed technology of teaching archaisms and Shakespeare's coinages in the educational process increases the learning motivation, quality and speed of mastering the language and speech material.

Thus, the study makes it possible to confirm that archaisms and neologisms of W. Shakespeare become the entire linguistic property. Their investigation enables to enlarge vocabulary and enrich knowledge about the English language and culture.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	14
1.1. Становлення і розвиток національної англійської мови у новоанглійський період	14
1.2. Відображення національної англійської мови у творчості В. Шекспіра.....	20
1.2.1. Фонетичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра	21
1.2.2. Особливості лексики у новоанглійський період.....	25
1.2.3. Граматичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра	27
1.2.4. Синтаксичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра	33
1.3. Втілення мовної особистості В. Шекспіра у лексичному наповненні текстів В. Шекспіра.....	35
Висновки до Розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АРХАЇЗМІВ ТА НЕОЛОГІЗМІВ У ТРАГЕДІЯХ В. ШЕКСПІРА «ГАМЛЕТ» ТА «МАКБЕТ».....	42
2.1. Загальна характеристика сучасного словникового складу англійської мови.....	42
2.2. Репрезентація спеціальної літературної лексики	47
2.2.1. Проблема визначення поняття «архаїзм» та «неологізм»	47
2.2.2. Специфіка використання архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет»	54
2.2.3. Тенденція використання неологізмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет»	63
2.3. Вербалізація концепту «трагічне» у трагедіях «Гамлет» та «Макбет».....	67
Висновки до Розділу 2	76
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ	78

3.1. Особливості формування англомовної лексичної компетенції учнів 11-х класів	78
3.2. Комплекс вправ для формування лексичної компетенції учнів 11-х класів.....	88
3.3. Експериментальна перевірка ефективності використання комплексу вправ для формування лексичних компетенції учнів 11 класу при вивченні трагедій «Гамлет» та «Макбет» В. Шекспіра	93
Висновки до Розділу 3	97
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	104
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Вільям Шекспір вважається великим письменником, поетом, видатним драматургом світу і однією з найбільш нерозвіданих особистостей в літературі. Творчість В. Шекспіра грандіозна за масштабами. Його праці вплинули на велику кількість відомих письменників і поетів, в тому числі Германа Мелвілла, Чарльза Діккенса, Томаса Харді, Вільяма Фолкнера, і продовжують впливати на нових авторів навіть сьогодні. В. Шекспір – письменник, якого найбільш з усіх цитують в історії англomовного світу після Біблії; багато його цитат і слів перейшли в повсякденне використання в англійській та інших мовах.

Найбільший внесок В. Шекспіра в англійську мову – це введення нового словника та фраз, які збагатили мову, роблячи її більш яскравою та виразною. Лінгвісти оцінюють кількість слів, введених В. Шекспіром в кілька тисяч одиниць. Вони зазначають, що у всій своїй творчій роботі В. Шекспір використовує 17,677 слів: з них 1,700 були вперше використані саме ним. Шекспірівські запозичення з класичної літератури та іноземних мов відомі багатьом філологам та науковцям [28, с. 211].

В. Шекспір додав значну кількість нових лексичних одиниць до фонду англійської мови у порівнянні з додатками до англійського словника, зробленого в інші періоди. Однак семантичне багатство його мови полягає у незліченній кількості змістів і відтінків, у яких В. Шекспір застосовує лексичні одиниці. Сутність цього багатства полягає в тому, що видатний драматург постійно звертався до народної мови свого часу, і запозичував необхідні йому відтінки значень слів для створення лінгвістичних новоутворень. Слід зазначити, що незважаючи на відсутність визначених граматичних правил, які додавали невизначеність у літературу, це була мова, яка виражала почуття. Внесок В. Шекспіра полягав у надмірному використанні мови в прозі та поезії для наближення до народу, а результат – у «постійному обміні між знайомим та новим, який разом створює унікальне

поєднання характеру та величі, що є безумовною особливістю мови В. Шекспіра» [34, с. 10].

Проте з часом мова змінюється. Такі історичні події як революції, промислові перевороти, війни, різноманітні наукові відкриття і дослідження, розвиток людства, поява і зникнення певних предметів і явищ прямим або непрямим чином впливають на мислення людини, а, значить, і на її мову. Багато слів втрачають своє первісне значення або цілком зникають з ужитку: поняття, які вони позначають, стають пережитками старовини, але частіше за все дані слова просто замінюються синонімами і стають архаїзмами. Натомість з'являлися нові слова, які позначають своєрідні явища, які виникали у процесі розвитку людства. І саме В. Шекспір є одним з творців нових лексичних одиниць, які отримали певну назву "Shakespeare's coinages".

Чимало лінгвістів відзначають, що архаїзми та неологізми становлять один з провідних показників багатства англійської мови. Їх розмаїття дозволяє відобразити розвиток мови протягом певного часу, а також показати її зв'язок зі спорідненими мовами.

Актуальність даної роботи визначається тим, що незважаючи на великий вплив В. Шекспіра на сучасну англійську мову, є деякі труднощі при читанні його творів саме через наявність великої кількості архаїзмів та неологізмів. Тому є нагальна необхідність пояснити вживання та значення певних архаїчних виразів та неологізмів. Англійська мова постійно розвивається і зазнає різні зміни в своєму складі. Отже, необхідно не тільки знати значення слова, але також його історію та фактори, які призвели до змін структури даного слова.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей використання архаїзмів та авторських неологізмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет» з наданням їх інтерпретації.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Простежити розвиток англійської мови епохи В. Шекспіра;
2. Розглянути специфіку словникового фонду сучасної англійської мови;
3. Дати визначення поняттям «архаїзм» та «неологізм»;
4. Розглянути класифікацію архаїзмів;
5. Виявити специфіку використання неологізмів;
6. Проаналізувати архаїзми у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет» та дослідити їх використання;
7. Розглянути концепт «трагічне» у трагедіях «Гамлет» та «Макбет» та його репрезентацію в аналізованих творах;
8. Розробити комплекс вправ для формування лексичної компетенції учнів 11 класу.

Об'єкт дослідження є лексичні одиниці, а саме архаїзми та авторські неологізми.

Предметом дослідження виступають особливості вживання архаїзмів та авторських неологізмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет».

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні більш детального аналізу архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет», наданні їх класифікації, а також у спробі окреслити концептуальний простір трагічного в аналізованих творах за специфікою використання неологізмів з негативним значенням.

Методологія дослідження. Методологічною основою даної роботи стали такі методи:

- *описовий метод* передбачає послідовне вичленення сутності досліджуваного об'єкта за допомогою прийомів спостереження, узагальнення, інтерпретації і класифікації;

- *кількісний метод*, який передбачає підрахунок частоти вживання лексичних одиниць, а саме архаїзмів;

- *дистрибутивний метод*, за яким класифікація архаїзмів та вивчення їх особливостей здійснюються на основі розподілу (дистрибуції) цих одиниць в потоці мови;

- *лінгвістичний аналіз* для ознайомлення та вивчення стану проблем, дотичних до теми дослідження;
- *аналіз словникових дефініцій* для пояснення певних термінів та понять;
- *метод контекстуального аналізу* для вивчення та аналізу вибраних прикладів;
- *метод суцільної вибірки* забезпечив відбір досліджуваних номінацій;
- *метод концептуального аналізу*, за яким був побудована модель концептуального простору трагічного у трагедіях;
- *педагогічний експеримент*, мета якого полягає у перевірці обґрунтування заздалегідь розроблених теоретичних припущень у організації навчальної діяльності.

Джерельною базою дослідження слугували слугували праці І. Р. Гальперіна, І. В. Арнольд, М. М. Морозова, Д. Крістала, Дж. Хоупа, Дж. Лемба, В. Г. Ніконової, Ст. Малеса.

Теоретичне значення роботи визначено тим, що способи побудови концептуального простору трагічного, окреслені в роботі поповнять галузь шекспірознавства у лінгвістичному аспекті. Результати та висновки є внеском у сучасні лінгвістичні дослідження особливостей мови В. Шекспіра, а також у методику навчання архаїзмів та неологізмів в 11-х класах закладів середньої освіти. Проведене дослідження може сприяти більш поглибленому вивченню функціонування архаїзмів та неологізмів В. Шекспіра в англійській мові сучасності.

Практична цінність кваліфікаційної роботи полягає у тому, що даний матеріал може бути застосований студентами при підготовці до практичних занять з курсу “English Lexicology”, “Stylistics of the English Language”, “History of the English Language”, у спецкурсах “Text Interpretation and Analysis”, “Linguoculturology”. Певні положення та результати, отримані в ході опрацювання даної проблеми, стануть у нагоді для фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей, у написанні дипломних і магістерських робіт, на практичних заняттях з аналітичного читання на

факультетах іноземних мов, а також та на уроках англійської мови з домашнього читання. Розроблений комплекс прав та завдань для архаїчних лексичних одиниць та неологізмів можуть бути використанні при підготовці планів-конспектів уроків для 11 класів закладів середньої освіти.

Апробація результатів дослідження здійснена на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук» (Ізмаїл, 2018 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні підходи розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення» (Ізмаїл, 2019 р.); IX Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (Ізмаїл, 2019 р.); IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук» (Ізмаїл, 2019 р.). Теоретичні основи дослідження були викладені на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт за напрямом «Романо-германські мови та літератури».

Структура роботи. Відповідно до поставленої мети й завдань дослідження наукова робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи – 120 с.

У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження» викладено теоретичні положення щодо становлення національної англійської мови у новоанглійський період та виділено специфічні ознаки англійської мови шекспірівської епохи.

У **другому розділі** окреслено специфіку використання архаїзмів у трагедіях «Гамлет» та «Макбет» та виділено концептуальний простір трагічного за допомогою неологізмів, використаних у трагедіях драматурга.

У **третьому розділі** «Методика формування англомовної лексичної компетенції учнів 11-х класів» описано особливості формування лексичної

компетенції учнів 11- х класів в закладах середньої освіти та запропоновано систему вправ для вивчення трагедій драматурга.

У **загальних висновках** подано теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження, окреслено перспективи подальшого наукового пошуку у галузі аналізу лінгвістичних особливостей мови драматурга.

Додатки містять систематизовану таблицю з класифікацією архаїзмів, список “Shakespeare’s coinages”, що вживаються у трагедіях В. Шекспіра та перелік архаїчних лексичних одиниць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Становлення і розвиток національної англійської мови у новоанглійський період

XV століття стало поворотним етапом в історії англійського народу. Новоанглійський період відзначився великими географічними відкриттями, приєднання до британської імперії нових земель і необмежених контактів з носіями інших мов на всіх континентах, які позначилися в англійській мові. Цей період дав світові такі видатні імена, як В. Шекспір, Г. Спенсер, Ф. Бекон, К. Марлоу та багато інших [52, с. 27].

Вирішальне значення для розвитку національної мови у Великобританії мали події кінця XV ст. Наприкінці середньоанглійського періоду відбуваються значні події, які знаменують собою входження до новоанглійського періоду. Найбільшою подією внутрішньої історії Англії в цю епоху була війна Червоної та Білої Троянди (1455-1485 рр.). Припинення війни в 1485 році означало кінець феодальної роздробленості і перехід до капіталізму, фактичне політичне і економічне об'єднання країни, поява єдиної нації та єдиної національної мови.

Тим часом французька мова витісняється англійською з усіх сфер спілкування. З XIV століття вона стає державною мовою, застосовується в парламенті і вводиться в судочинство. Паралельно з подоланням панування французької мови відбувається розвиток національної літературної мови Англії, яка стає мовою всієї нації. Обидві ці події мають спільне походження. Вони взаємопов'язані з виникненням і зміцненням міст, які є осередками торгівлі та ремесла, з ростом міського населення, з розвитком міського стану – буржуазії, з утворенням нової капіталістичної формації. Розвиток буржуазії в Англії йде паралельно з розвитком дрібнопомісного дворянства (Gentry) і дрібних незалежних землевласників недворянського походження (Franklins). Третій стан, селянство, було також носієм англійської мови.

Зміцнення цих суспільних верств призвело до посилення значення ролі англійської мови [45, с. 179].

У ранньоновоанглійський період внаслідок утворення нації та розвитку національної культури виробляється усвідомлене ставлення до національної мови. Через незмінний ріст інтересу до англійської мови, вона стає літературною, а не побутовою мовою [45, с. 179].

У зв'язку з цим значну роль мало запровадження друкарства в Англії. У 1476 році в Вестмінстері Вільямом Кекстоном (1422–1491) встановлюється перший друкарський верстат, а в 1477 р. в Англії була видана перша друкована книга “The Dictes and Sayings of the Philosophers”. Уродженець Кента, В. Кекстон в 1441 році відправляється в Нідерланди – в Брюгге (нинішня Бельгія), де він прожив 35 років. У 1468 – 1471 роках Кекстон робить перший переклад з французької “Recuyell of the Historyes of Troye” і в 1475 році друкує його в Брюгге. У 1475 році був зроблений інший переклад з французької “Game and Playe of the Chesse”. Ці переклади вважаються першими надрукованими англійською мовою. Але Кекстон не обмежився роллю видавця і друкаря; прагнучи знайти і встановити норми англійської мови, він був і редактором своїх видань. Поширення друкованих книг сильно сприяло нормалізації мови як в області графіки та орфографії, так і в області граматичних форм [52, с. 147].

Важко переоцінити вплив перших друкарів на фіксацію і поширення письмової форми англійської мови. Вони користувалися мовою лондонською англійсько-літературною, створеною за часів Дж. Чосера і злегка модифікованою відповідно до лінгвістичних змін, що відбувалися протягом ста років.

У даний час виникає також і проблема орфографії. Фонетичні зміни, які відбулися в мові на початку новоанглійського періоду, підсилили невідповідність між вимовлянням та написанням. Питання орфографії стало нагальним, і, як відмічає Є. А. Матвєєва, вже наприкінці XVI ст., а зокрема у XVII столітті, з'являються спроби реформувати орфографію [32, с. 54].

Протягом XV ст. лондонська літературна мова поступово поширювалася, витісняючи місцеві діалекти та проникаючи в усі сфери спілкування. Певні відмінності між письмовою нормою і народно-розмовною промовою стираються, адже розмовна мова в різних регіонах Англії поетапно входить до загальної літературної норми [52, с. 150].

Видатний лінгвіст В. Д. Аракін зазначає, що діалектом, на базі якого виникла національна мова Англії, був лондонський. Він поєднував провідні риси центрального, або східного діалекту з певними рисами південного та кентського, однак центральний діалект переважав [4, с. 59].

Слід зауважити, що своєрідність ранньоновоанглійського періоду охоплює період формування і розвитку норми національної англійської мови. Національна літературна мова сформувалася в процесі становлення нації на основі різноманітних регіональних діалектів. Формування літературної мови Великобританії відбувалося на основі лондонського діалекту. У процесі формування національної мови значно змінюється співвідношення між літературною мовою і діалектами. Національна літературна мова є формою, яка постійно розвивається та займає провідні позиції у комунікації, поступово витісняючи діалекти, які домінують на ранніх етапах розвитку мови, особливо в області усного спілкування. Формування нових особливостей діалекту припиняється, і під впливом літературної мови згладжуються найгостріші відмінності в діалекті [46, с. 151].

Згодом лондонський діалект втрачає деякі з його найбільш виражених рис півдня і наближається до діалекту Міддлсекса. В історії форм сприйняття діалектів Лондона є такі, які генетично належать до південного діалекту як «старі», й такі, які активно походять від східно-центрального діалекту як «нового» через зміну положення лондонського діалекту серед інших регіональних діалектів Англії. Таким чином, можна відзначити те, що в другій половині тринадцятого і першій половині чотирнадцятого століття відбувається витіснення південних діалектних особливостей мови Лондона та їх зміна на східний центральний діалект. Уніфікація як основна риса

національної літературної мови епохи зрештою проходила на основі діалекту міста Лондона. До середини тринадцятого століття у лондонському діалекті спостерігалось переважання форм південного діалекту, які поступово замінялися в другій половині XIII ст., а особливо в XIV ст., з елементами східно-центрального діалекту [7, с. 187].

З того часу, коли лондонський діалект стає домінуючим у виробництві, торгівлі, у державному та літературному житті на всій території Англії (за винятком районів Шотландії), мова Лондона і його околиць інтерпретується як джерело загального правила щодо всіх інших діалектів. Формування національної літературної мови може компенсувати діалектну базу, викликану різними історичними подіями. Однак така переорієнтація діалекту по-різному стосується певних аспектів мови – фонетики, граматики та лексики. В Англії у 1370-1570 рр. значно помітні були відмінності у мові між міським населенням та носіями місцевих діалектів. До п'ятнадцятого століття Лондон був єдиним центром зміцнення лінгвістичних норм [46, с. 191].

Середньоанглійський лондонський діалект був фундаментом національної англійської мови, що пов'язано з тим, що економічне і суспільно-політичне життя країни зосереджується в Лондоні. Безперервно зростав приплив населення в столицю країни, саме туди їхали люди з різних областей країни, що говорили на різних діалектах. Створений в результаті поєднання центрального та південного діалектів, лондонський діалект розповсюджується на території усїєї Англії, набуваючи престиж столичної мови, яку наслідують [4, с. 104–105].

Натомість до XVI століття відноситься часткове становлення писемної норми літературної мови, представленої в творах Едмунда Спенсера (бл. 1552 – 1599), Крістофера Марлоу (1564 –1593), Френсіса Бекона (1561 –1626) та Вільяма Шекспіра (1564 –1616), яка мала відмінності від розмовної норми, представленої в певних документах. Однак існували ще сфери життя, в яких англійська мова не функціонувала: церковне життя і наука. Питання з мовою церкви було вирішено королем Генріхом VIII:

посварившись з батьком Климентієм VII, він став насаджувати протестантство, що не зустріло особливого опору. Це зумовило переклад на англійську мову церковної літератури та проведення богослужінь англійською мовою. Складніше було з встановленням англійської мови наукової літератури. Перша свідома спроба створити вчену працю на рідній мові була зроблена сером Томасом Еліотом в 1531 р, коли він написав книгу “The Governour” («Наставник»). Бажаючи показати, що, незважаючи на відсутність наукової термінології в англійській мові, вона може використовуватися для написання наукових праць, Т. Еліот і його послідовники активно експериментували з рідною мовою і вводили латинські слова в англомовній формі. Тобто, Т. Еліот вводив латинське слово на англійській мові і давав докладне тлумачення терміну. Як наслідок, в XVI ст. латинь припиняє своє активне функціонування [45, с. 180].

В кінці XVI ст. англійську мову починають викладати в школі як предмет навчання. Була висунута проблема кодифікації мови і створення граматики. Першою граматикою англійської мови був написаний на латині підручник Дж. Лілі, а першою граматикою англійською мовою була книга Вільяма Буллокара. За нею послідували граматики Б. Джонсона, Ч. Батлера, Дж. Уолліса. Одночасно з'являються роботи, мета яких – опис правил читання, правил написання та вимови, тобто орфоєпії. У працях орфоєпістів з'являються спроби дати рекомендації вимови і написання [46, с. 58].

Тим часом, поряд з граматистами і орфоєпістами активно працюють лексикографи. Перше двомовні латино-англійські словники з'являються вже в XV ст. У XVI ст. видаються словники «важких» слів Кодрі і Кокрама. Натаніель Бенлі видав перший тлумачний словник англійської мови в 1721 р, а в 1755 р. публікується словник, створений Семюелем Джонсоном, найавторитетніший словниковий довідник того часу [52, с. 157].

У фонетичній системі ранньоновоанглійської мови найбільш значною подією був Великий зсув голосних, в результаті якого змінилася якість всіх довгих голосних. Великий зсув, а також інші зміни голосних і приголосних

привели до розбіжності вимови і написання, яке існує в сучасній англійській мові. В області морфології, завершився процес редукції ненаголошених закінчень. Лінгвістами зауважено, що новоанглійський період – період втрачених закінчень. Зникли останні показники відміни і відмінювання, остаточно сформувалися складні аналітичні конструкції стану, аспекту, перфекта, способу, майбутнього часу [11, с. 158]. Ці риси розглянемо детальніше у наступному підрозділі.

Формування національної літературної мови та її подальша еволюція призводять до поступового спаду використання діалектів та їх витіснення, а також впливу самих діалектів на національну мову. Таким чином, соціальні зрушення, які зовсім перетворили Англію в XVI столітті, створили передумови для культурного і суспільного підйому, на базі якого зародилася нова національна література. Внаслідок цього в Англії з'являється ціла когорта драматургів, найвидатнішим з яких, безумовно, є Вільям Шекспір (1564-1616). Сучасниками Шекспіра були Крістофер Марло (1564-1593), Філіп Массінджер (1583-1640), Френсіс Бомонт (1584-1616), та багато інших [45, с. 179]. Ця епоха, яку прийнято англійськими істориками називати за іменем королеви Єлизавети I «Єлизаветинською епохою», в аспекті мови належить до ранньонovoанглійського періоду (Early Modern English) [65, с. 124].

Як вважає В. Д. Аракін, поряд з процесом складання національної мови Англії йшов процес відмирання місцевих діалектів, а також вбирання ряду форм, слів та зворотів з діалектів в національну мову [4, с. 181].

Таким чином, у II половині XV–XVI ст. завершується формування національної англійської мови на основі з'єднання діалектів, зумовленої економічною і політичною концентрацією. Зміни, які відбулися в Європі між п'ятнадцятим і шістнадцятим століттям, справили великий вплив на всі соціальні аспекти. Мови набували нові слова за допомогою міжнародних торговельних обмінів і розповсюдження друку. Фактично, такі процеси

сприяли інтелектуальному розвитку ранньоновоанглійської епохи та тим, хто був схильний до нововведень, і В. Шекспір був одним з них.

Отже, необхідно зупинитися на типових рисах англійської мови ранньоновоанглійського періоду, які були подані та відображені у творчості В. Шекспіра.

1.2. Відображення національної англійської мови у творчості В. Шекспіра

Як вже було зазначено вище, відповідно до прийнятої в історії періодизації англійської мови, життя і творчість В. Шекспіра (1564-1616) припали на ранньоновоанглійський період, який охоплює другу половину XVI століття - першу половину XVII століття. Саме в цей час почалося і продовжилося формування англійської національної мови. Найважливішими подіями початку цього періоду, які відзначаються всіма істориками англійської мови, є поступове витіснення французької мови та латині, а також виокремлення лондонського діалекту як основи складання національної мови [23, с. 57].

Зрештою, в ранньоновоанглійський період мова лише формувалася, мовні норми ще не були жорсткими, що забезпечувало можливість для відхилень від граматичної, лексичної, орфографічної, фонетичної норми, тобто мову тієї епохи (епохи В. Шекспіра / Єлизаветинської епохи) відрізняли варіантність і варіативність. Але не можна відзначати лише неупорядковану нестійкість певних мовних норм. Цей період показує співіснування варіантів (фонетичних, орфографічних або граматичних), що, з одного боку, наочно відображено в друкованих творах того часу, включаючи роботи В. Шекспіра, а з іншого, саме мова і стиль драматурга внесли вагомий вклад у нормалізацію англійської мови, у використання її можливостей на основі літературної книжної мови, розмовної та діалектної мови [23, с. 59]. Зупинимось докладніше на особливостях англійської мови єлизаветинської

епохи, оскільки без такого аналізу неможливо розуміння мовної особистості поета і драматурга, особливостей мови та стилю його різножанрових творів.

1.2.1. Фонетичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра

Фонетичний лад англійської мови зазнав найбільш серйозних змін. Однак найзначнішою фонетичною трансформацією цієї епохи, яка вплинула на всю систему голосних мови новоанглійського періоду, є Великий Зсув Голосних (the Great Vowel Shift), що почався в XV столітті. Сутність цього явища зводиться до того, що всі довгі голосні звузилися, а вузькі голосні [i:] та [u:] дифтонгізувались: [i:> ai], [u:> au] [4, с. 203].

Протягом новоанглійського періоду система приголосних також зазнала ряд змін, з яких слід назвати вокалізацію глухих щілинних [f], [s] і [θ] в ненаголошених складах, вокалізація приголосного [r], спрощення груп приголосних, утворення нових шиплячих і аффрикат [4, с. 204].

Головний результат Великого Зрушення Голосних – набуття традиційними латинськими алфавітними символами нових звукових значень, розвиток гетерографії (одна й та сама фонема мала різне позначення на письмі) та поліфонії (різні звуки позначалися однаковою графемою).

Очевидно, що фонетико-орфографічні особливості ідіолекта В. Шекспіра не можуть бути достовірно описані, а тільки приблизно реконструйовані з двох причин: немає ніяких відомостей про тип (акцент) вимови самого Шекспіра, та недостатньо рукописних джерел, які безумовно визнаються як написані самим поетом.

Деяка термінологічна плутанина існує як в старих друкованих джерелах, так і в численних мережевих матеріалах: зазвичай під *Shakesperean Pronunciation* або *Shakespeare's Pronunciation* розуміють «вимову в епоху В. Шекспіра», хоча останнім часом і робляться спроби відновити за допомогою інформаційних технологій вимову, характерну для самого драматурга, або реконструювати з теоретичних джерел реалії елизаветинської вимови та відтворити їх у мовленні [23, с. 27].

Тим часом, крім фундаментальних праць з історії англійської вимови, до яких, перш за все, відносяться роботи А. Елліса, Г. Суїта, В. Фіетора, Е. Добсона, що описують вимову ранньоновоанглійського періоду і динаміку англійської мови в синхронії і діахронії, є також часто цитована робота відомого британського фонетиста та критика, Ч. Барбера, яка вважається однією зі спроб систематизувати й охарактеризувати фонетику і фонологію елизаветинської епохи на основі її реконструкції за поемами і п'єсами великого драматурга. Він розглядав відображений в них зв'язок між варіантною вимовою слова і його варіантною орфографією. Ця робота містить кілька цінних додатків, що включають список слів, ужитих В. Шекспіром з елізією (випаданням звуку), з особливим (варіантним) наголосом, а також перелік слів, які римуються (room – Rome, fat – fate, fast – haste, etc.) [57, с. 81].

Британський фонетист Ч. Барбер, продовжуючи дослідження Е. Добсона з історії англійської вимови, включаючи елизаветинські часи, також проілюстрував динаміку і варіантність вимови в ранньоновоанглійський період на прикладі п'єс У Шекспіра, склавши список слів з варіантною вимовою, нормативною вимовою власних назв [57, с. 82]. Представник цієї ж лінгвістичної школи, колега Е. Добсона по Оксфордському університету, італієць Ф. Черчіньяні, ґрунтуючись на роботах своїх попередників, проаналізував слова з особливою вимовою в роботах драматурга і зробив спробу охарактеризувати фонологію видатного автора. В результаті дослідження він прийшов до висновку, що В. Шекспір був власником південно-англійської вимови. Дана версія про нормативність вимови В. Шекспіра підтримується не всіма дослідниками. Так А. Гурр (історик англійського театру) зазначає, що В. Шекспір міг бути носієм лондонської вимови [23, с. 19].

Однак можна сказати точно, що фонетична складова була дуже важливою в поезії В. Шекспіра, і він творчо використовував фонетичні засоби, по-перше, для просодичного оформлення своїх творів, а, по-друге,

для мовної характеристики персонажів, передаючи читачеві, наприклад, через звучання того чи іншого героя, інформацію про його соціальну приналежність. В. Шекспір використовував фонетичні засоби, щоб передати різні соціальні варіанти мови своїх героїв. Один з прийомів – характеристика мови блазня наприклад, в «Гамлеті» через вживання замість стандартного займенника *his* народного *a'* (“*A' was the first; a' was mad*”) [23, с. 29].

Філологічні праці Б. Брайсона та Дж. Хоупа демонструють той факт, що фонетичні особливості текстів В. Шекспіра та застосування в них фонетичних засобів писемного мовлення: наголосу, ритму, елізії. Встановлено, що 5 % текстів Шекспіра – римовані, 25% становить проза і 70% припадає на білий вірш [8, с. 219]. Домінуюча в творах драматурга ритмічна форма – білий вірш, неримований п'ятистопний ямб. Зауважимо, однак, що віршований розмір у В. Шекспіра навіть у межах одного твору може змінюватися. Наприклад, в «Гамлеті» є і шестистопним, і чотиристопний, і двостопний, і одностопний ямби. Цікаво, що білий вірш в ранніх і пізніх його творах різниться: в ранніх, як встановили фахівці, він звучить красиво, але монотонно. У подальших творах, вже майстерно оволодівши ритмом білого вірша, поет став варіювати довжину рядків, переривати речення в кінці рядка, що стало надавати його творам (наприклад трагедій «Гамлет», «Юлій Цезар») потужність, ритмічність та гнучкість [23, с. 31].

Як відомо, білий вірш може мати в кінці зайвий ненаголошений голосний звук (так зване «жіноче закінчення») або не мати («чоловіче»). У поета зустрічаються обидва варіанти, наприклад, знаменитий рядок з «Гамлета» “*To be, or not to be, that is the question*” побудований за першим варіантом. Оскільки вірші читаються саме згідно їх ритмічної організації ритм впливає на вимову. Так, під впливом ритму у драматурга фонетично має місце елізія – випадання, як і в розмовній мові, ненаголошених складів або окремих звуків. У друкованому тексті, графічно, на це фонетичне явище

вказує апостроф (типове явище для англійської графіки, яке прийшло в англійську мову разом з французькою мовою): «*What think you on't (on it)*» «*And so'tis (it is)*», «*O'ermaster't (overmaster it)*» [23, с. 32].

Крім службових слів і префіксів, склад (ціле слово, займенник) може «випадати» або на початку слова (*'Swounds, I should take it; 'scape; 'gainst; and 'gins (and begins) 'fore God (before) `ild you (yield you), або в середині слова (e'en (even) to't; ta'en (taken), gen(e)rous*), або в кінці. Останній випадок найбільш типовий для закінчення так званих «правильних» дієслів (з -ed), які нестійкі в написанні та вимові. Це можна проілюструвати на прикладі слів Горатіо: в десяти рядках ми зустрічаємо чотири випадки елізії дієслівного закінчення:

HORATIO: At least the whisper goes so. Our last king,
Whose image even but now *appear'd* to us,
Was, as you know, by Fortinbras of Norway,
Thereto *prick'd* on by a most emulate pride...
For so this side of our known world *esteem'd* him-
Did slay this Fortinbras; who, by a *seal'd* compact ... [78, с. 51].

До того ж, крім дієслівних закінчень (в тому числі, дієприкметникових: *walk'n, know'n*), часто редукується до нуля і піддається елізії середина (частина дифтонга і приголосний) в префіксі *over*, який зазвичай використовується Шекспіром для вказівки на надмірність, в тому числі - в численних неологізмах. Наприклад: *o'ver-leavens ... manners* («псує образ приємного поведження»); *o'vermaster*; *o'vertook*; *o'ver-sized with coagulated gore* («покріті з ніг до голови запеченою кров'ю»); *o'ver-crows*, etc. Звернемо також увагу на варіативне написання слів з цим суфіксом: у Шекспіра вони пишуться як разом, так і через дефіс [23, с. 37].

Великі зусилля починаючи з 2004 р. по «відновленню фонетики В. Шекспіра» робить відомий британський лінгвіст Д. Крістел. Читаючи В. Шекспіра з оригінальним вимовою (з'явився навіть термін – *Original Pronunciation*), Д. Крістел показує, як при цьому відновлюється правильна

рима, втрачена через сучасну вимову, зрозумілішим стає сенс слів, жартів. Оригінальна вимова Шекспіра відновлювалася їм на основі рим, які з роками було втрачено для сучасного носія англійської мови [63, с. 148].

Отже, необхідно зазначити, що видатний драматург писав свої п'єси для сцени, тобто для того, щоб вони були почуті і зрозумілі не тільки через семантику слів, а й через тон голосу, тембр, інтонацію та жести. Це «усувало» труднощі в розумінні нових, незвичних слів, які, однак, у пресі, без голосового та жестового супроводу вимагають коментаря, особливо зважаючи на те, що за останні сотні років багато з них змінили семантику.

1.2.2. Особливості лексики у новоанглійський період

Основною лексичною проблемою XVI с. у зв'язку з латинським впливом була проблема лексичного відбору, тому був потрібен свідомий і ретельний відбір лексики. Відомо, що саме в епоху Відродження англійська мова запозичує чимало слів з італійської (переважно з області мистецтва): *opera, violin, aria, duet, fresco, studio, etc..* Географічні відкриття, найважливіше з них – відкриття Америки, економічний і політичний ріст Іспанії сприяли появі в англійській мові запозичень з іспанської мови, її діалектів: *armada, banana, negro, maize, tobacco, cork cigar* [53, с. 28].

Варто позначити, що у Єлизаветинську епоху лексична структура англійської мови поповнилася новотворами, в яких був відображений процес появи певних нових подій та явищ того часу.

Розширення відбувалося в першу чергу методом широкого застосування раніше існуючих в мові лексичних одиниць. Тим часом в структурній організації іменників, прикметників та дієслів відбувалося зникнення певних флексій. У результаті такої видозміни стало можливим утворювати лексичні одиниці так званим кореневим або безсуфіксальним способом. Його суть пролягає в тому, що без додавання відповідних закінчень або зміни фонетичного складу слова, від іменника можна утворити іншу частину мови, наприклад, дієслово. При цьому нове слово, тобто

дієслово починає відмінюватися за граматичними правилами мовної системи, що властиве саме цій частині мови. Однак фонетичне оформлення нової лексичної одиниці може повністю відповідати формам вже наявного слова, адже певні формотворчі суфікси мають однакове графічне написання та вимову. Як приклад можемо навести суфікс *-(e)s*, який позначає яка множину іменників, так і закінчення дієслова у теперішньому часі однини для 3-ї особи [53, с. 29]. Такі форми називаються омонімічними. Так, наприклад, омонімічними є форми однини іменника у називному відмінку і інфінітивна форма дієслова:

- 1) *a visit* – відвідування (іменник); *to visit* – відвідувати (дієслово);
- 2) *a guess* – здогадка (іменник); *to guess* – вгадати (дієслово);
- 3) *an iron* – праска (іменник); *to iron* – прасувати (дієслово);
- 4) *queue* – черга (іменник); *to queue* – стояти в черзі (дієслово).

У той час як автори епохи Відродження свідомо розширювали словниковий запас англійської мови, запозичуючи з латинської та інших мов, В. Шекспір особливо використовує процеси аффіксації (зміни ролі або значення слова шляхом додавання морфем до початку або кінця) і конверсії (зміна граматичної ролі слова без необхідних змін в морфології) [53, с. 29].

Спосіб, яким поет використовував прикметники для опису неживих предметів, метод, який вважався радикальним в письмовій формі 16 століття. Щоб проілюструвати це, використаємо уривок з прологу Генріха V: “*Think, when we talk of horses, that you see them printing their proud hoofs i’th’ receiving earth*” [79, с. 48]. Використання прикметника «гордий» для опису копит коня було новаторським. Тобто, драматург працював у період динамічного розширення словникового запасу англійської мови [71, с. 209].

В своїй монографії професор Дж. Хоуп відзначив, що кількість вжитих В. Шекспіром складних прикметників, які за правилами графіки в той час пишуться через дефіс, дуже велике. Наприклад, в «Гамлеті»: *seeming-virtuous queen* (I, 5), *well-took labour* (II, 2), *o'er-teemed loins* (II, 2) [66, с. 308].

З даних прикладів можна зрозуміти, що найбільш поширеним способом словотвору у В. Шекспіра є словоскладання, але моделі, які він використовував, надзвичайно різноманітні. Фахівці налічують близько десяти моделей:

1) ім. + Дієприкметник теперішнього часу (Participle I) + ім.

heaven-kissing hill, temple-haunting martlet

2) прикм. + Дієприкметник теперішнього часу + ім.

little-seeming substance, lazy-pacing clouds, fearful-hanging rock

[23, с. 47].

За цією моделлю драматург «будував» словосполучення з дієприкметник минулого часу (Participle I): *cloud-capped towers; high-grown field, big-swollen face*.

Отже, можна сказати, що лексика новоанглійського періоду характеризувалася появою нових лексичних одиниць унаслідок запозичень з інших мов, а також створенням нових слів за допомогою словоскладання, переходу однієї частини мови в іншу, а також наданням нових відтінків значень до вже наявних в англійській мові слів.

Розглянувши певні основні риси лексики ранньонovoанглійського періоду, перейдемо до особливостей граматики цього періоду та зупинимося на них докладніше.

1.2.3. Граматичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра

Особливості англійської мови шекспірівського часу на граматичному рівні, відображені в граматиках того часу та працях англійських прозаїків і поетів, включаючи твори В. Шекспіра, отримали докладний опис. Риси, типові для мови ранньонovoанглійського періоду і особливо для граматики, як вважає М. М. Морозов, виражені у В. Шекспіра, в порівнянні з роботами його сучасників, особливо яскраво [34, с. 29]. На основі праці Е. Еббота та інших англомовних джерел, на прикладі трагедії «Гамлет», М. М. Морозовим були проаналізовані граматичні особливості англійської мови, відображені в

цьому творі і типові для інших робіт драматурга та його сучасників, оскільки в них зафіксовані актуальні тенденції в граматиці новоанглійського періоду: спрощення системи флексій, нормалізація вживання аналітичних форм, відмінювання дієслова, зміни в системі прикметників, іменників, займенників [34, с. 32]. Так, за шекспірівських часів дієслово продовжувало передавати значення особи. Для другої особи однини характерними флексіями є *-st* і *-est*. Однак ця форма, яка була підпорядкована особовому займеннику *thou*, в цей період поступово витісняється зі звичайної літературної мови. Натомість були запозичені з північного діалекту закінчення **-(e)th** та **-(e)s** для третьої особи однини:

I arrive – thou arrivest;

I come – thou comest;

I seem – thou seemeth.

Дослідники Н. К. Іванова та Р. В. Кузьміна відзначають, що статистичні підрахунки граматичних форм в творах В. Шекспіра показують, що з часом його граматики змінювалася. Наприклад, в ранніх п'єсах 239 *-eth* закінчень і 69 *-es* закінчень, а в пізніх – 29 *-eth* закінчень і 186 *-es*. Схожа динаміка і у вживанні форм дієслів **to do** і **to have**: в 20 ранніх п'єсах (1591-1599) закінчення **-es** з *to have* зустрічається в 10 п'єсах 30 разів, а з закінченням **-es** з дієсловом *to do* до в 11 п'єсах 23 рази. У пізніх 16 п'єсах (1600-1613) встановлено 319 випадків вживання **-es** з дієсловом **to have** у всіх п'єсах, а з дієсловом **to do** – 258 разів [23, с. 75]. В епоху В. Шекспіра в багатьох дієсловах прослідковується непостійність голосних в закінченнях. Іноді дієприкметник, який знаходився у минулому часі, відповідав за формою дієслову минулого часу. Однак на сучасному етапі розвитку мови такого не спостерігається, адже такі форми стали відрізнятися. До того ж поет неодноразово утворював дієприкметник минулого часу без допомоги закінчення “-en”. До ранньонovoанглійського періоду належить виникнення аспекту Continuous. Саме тоді дієслово *to be* повністю перетворюється у

допоміжне. Проте, у творах драматурга ще залишаються форми тривалого виду [23, с. 76]:

“They are coming to the play; I must be idle” [78, с. 29]

У творах В. Шекспіра розвинена система перфектних форм. Незважаючи на те, що протягом ранньоновоанглійського періоду дієслово “to be” поступово перестає вживатися як допоміжне для утворення аналітичної форми перфекта, у видатного трагіка видається можливим віднайти застосування допоміжного дієслова “to be” з дієсловами руху. Наприклад: *“Her brother is in secret come from France”* [78, с. 51]

Система способу розвивається в ранньоновоанглійський період як аналітична. Визначні лінгвісти відзначають, що драматург вживав умовний спосіб, який за формою був тотожний з інфінітивом. Тільки спираючись на контекст (у разі минулого часу), можливо було зрозуміти вживання умовного способу [23, с. 76]:

“I might not this believe without the sensible and true avouch of mine own eyes” [78, с. 52]

“... if again this apparition come...” [78, с. 89]

Як відзначав М. М. Морозов, образність у поєднанні зі стислістю у шекспірівському стилі особливо простежується в складних прикметників. Наприклад, в «Гамлеті», коли героя долають сумніви і він зосереджується на помсті за смерть батька, було використано наступний вираз *“muddy-mettled rascal”* (II, 2), що означає «ненадійний за характером, за своєю натурою схожий на метал, в який потрапив бруд» (слова *“metal”* – метал і *“mettle”* – характер – в ту епоху ще не розрізнялися по орфографії) [34, с. 87].

Далі у висловлюванні Гамлета драматургом використано вираз *“pigeon-liver'd”* (II, 2), тобто позначено, що у головного героя “голубина печінка”. Відповідно до певних переконань Єлизаветинського часу мужність та відвага співвідносилися з властивостями печінки. Зауважимо, що навіть через особливості лексико-граматичного вживання слів наявна можливість

отримати уявлення про компоненти когнітивної бази сучасників В. Шекспіра та самого автора [34, с. 103].

У процесі діалогу Гамлета з Гораціо, він називає безславний звичай гуляти й веселитися без міри “*heavy-headed revel*” (I, 4). Цей вислів типовий для вживання В. Шекспіром прикметників: результат обумовлює вчинок: бурхливі веселощі названі «тяжкими для голови», тому що результат цих веселощів (*revel*) – важка голова [34, с. 97].

Серед особливостей граматичної будови англійської мови шекспірівської епохи слід зазначити зміни в системі займенників. Відомо, що в епоху В. Шекспіра продовжувалося використання займенників *thou, thy, thine, thee*, зворотна форма *thyself*. Однак *mine* і *thine* у якості означення у В. Шекспіра можна помітити перед лексичними одиницями, що починаються з голосного звуку, *my* і *thy* – перед словами, що починаються з приголосного [23, с.42]. Наприклад, в «Гамлеті»:

“*This above all: to thine own self be true*” [78, с. 29]

“*Observe mine uncle*” [78, с. 93]

В області займенників у ранньоновоанглійський період відбулася ґрунтовна зміна, яка полягала в тому, що займенник *you* почав витіснити *thou*. Хоча цей займенник широко застосовувався у народній мові, але, найчастіше, він має своєрідний відтінок і надає особливого колориту фразам героїв, особливо головним дійовим особам. Про особливі значення займенника “*thou*” згадують М.М. Морозов, Ф. Кермоуд, Дж. Хоуп [69, с. 207].

Так, займенник “*thou*” може передавати дружнє ставлення. Наприклад, на початку розмови з Лаертом король вживає займенник “*you*”, потім, маючи намір підлеститися до сина Полонія, він переходить на “*thou*”:

KING: ...*You told us of some suit; what is't, Laertes? You cannot speak of reason to the Dane, and lose your voice: what would'st thou beg, Laertes...?* [78, с. 59]

Іноді займенники *thou* і *you* використовуються автором для позначення соціального статусу героїв та їх підкреслюють соціальну нерівність.

Займенник *thou* набув відтінку фамільярності і міг виражати або прихильність, добре ставлення, або зневагу. За творами В. Шекспіра легко простежити, що цей займенник зазвичай використовують господар при розмові зі слугою, батьки з дітьми, близькі друзі. Вживання займенника *you* нагадувало українське шанобливе Ви: воно переважало в мові аристократів як знак особливої поваги і прихильності, його використовували для того, щоб звернутися до незнайомих людей. Однак за шекспірівської епохи *you* стало активно витіснити *thou*. Дослідники мови драматурга пропонують сучасним читачам його творів звертати увагу на займенники, які використовує автор: їх вибір вказує на ставлення героїв один до одного (при «переході» з одного займенника на інший) [59, с. 349].

Згодом, у зв'язку з витісненням *thou*, займенник *you* в однині поступово втратив форму ввічливості й став нейтральним.

Очевидно, що В. Шекспір свідомо використовував наявність варіантності, нестійку норму вживання деяких граматичних елементів для передачі тонких семантичних відтінків, конотацій; застосовував варіантність зі стилістичною метою [23, с. 78].

Дж. Лемб зазначає, що вживання прийменників в ранньоновоанглійській період стає більш частотним [69, с. 112].

Наприклад, для вираження дійової особи при пасивному стані В. Шекспір широко використовував сполуки з прийменником “*of*”:

“He's loved of the distracted multitude” [78, с. 85]

Прийменник “*by*” вживається у його творах у кількох значеннях: у даних прикладах прийменник “*by*” означає «через, за посередництвом»:

“We shall know by this fellow”

“My lord his majesty commended him to you by young Osric” [78]

Значення «внаслідок, завдяки» простежуються в інших виразах персонажів:

“Their defeat does by their own insinuations grow” [78]

В результаті такого розвитку прийменники “*of*” і “*by*” спочатку починають набувати синонімічного сенсу при зазначенні дійової особи, але згодом прийменник *by* остаточно витіснив з цієї сфери прийменник *of*.

Проте, епоху В. Шекспіра не слід розглядати тільки як період необмежених та хаотичних мовних трансформацій та цілковитої нестабільності. Близькість розмовної та літературної книжної мови спричинило певне уявлення «свободи» англійської мови у той проміжок часу, про що зазначають у своїх працях чимало філологів. Е. Еббот пише: «Англійська мова Єлизаветинської епохи на перший погляд дуже сильно відрізняється від сучасної тим, що в першій будь-які неправильності як у словотворі, так і в реченнях, цілком припустимі. По-перше, майже кожна частина мови може бути використана в ролі будь-якої іншої частини мови. По-друге, ми зустрічаємося з надзвичайною різноманітністю граматичних неточностей. Проте, при більш уважному аналізі, ці аномалії, що здаються хаотичними і незрозумілими, розподіляються за певними рубриками. Слід пам'ятати, що елизаветинський період був перехідним етапом в історії англійської мови» [56, с. 234].

Таким чином, прослідкувавши певні граматичні особливості мови В. Шекспіра, необхідно відзначити, що усі зміни у граматиці англійської мови були характерні для цього періоду: дієслово продовжувало передавати значення особи, тому закінчення *-st* і *-est* були показовими для другої особи однини. У творах В. Шекспіра розвинена система перфектних форм. Драматург вживав умовний спосіб, який за формою був тотожний з інфінітивом. В області займенників відбулася ґрунтовна зміна, яка полягала в тому, що займенник *you* почав активно замінити *thou*. А також вживання прийменників в ранньоновоанглійський період стає більш частотним порівняно з попереднім періодом.

Для більш детального аналізу, який буде проведений у Розділі 2 нашої кваліфікаційної роботи, слід зупинитися на синтаксичних особливостях англійської мови Єлизаветинської епохи.

1.2.4. Синтаксичні особливості англійської мови епохи В. Шекспіра

Ранньоновоанглійський період характеризується наявністю синтаксичної значимості порядку слів: прямий порядок слів став вважатися нормативним у розповідному реченні, але відхилення від нього (інверсія головних членів речення і зворотний порядок головного і залежного членів словосполучення) ще досить часто зустрічалися в творах різних авторів [23, с. 87]. Наприклад, у В. Шекспіра:

“There was he gaming” [78, с. 93]

“Now must your conscience my acquittance seal” [78, с. 93]

Саме зворотний порядок слів, тобто відхилення від норм відрізняє В. Шекспіра від сучасників. За словами Дж. Хоупа, В. Шекспір повністю переосмислив граматику, порушуючи традиційні правила. Видатний лінгвіст виокремив уривок з «Гамлета», акт 3, сцена 4, де В. Шекспір має справу зі звичайними правилами англійської мови, які вимагають, щоб речення структурувалося відповідно до порядку: *підмет, присудок, додаток*. У цій сцені королева каже своєму синові: *“Hamlet, thou hast thy father much offended”*. Дж. Хоуп пояснив, що наразі в англійській мові ми спостерігали б: *“Thou has much offended thy father Hamlet”* [66, с. 357].

Слід зауважити, що особливої уваги заслуговує властива стилю В. Шекспіра стилістична фігура еліпсис. Застосування еліпсу можна проілюструвати такими прикладами [3, с. 357]:

“Why, any thing, but to the purpose” [78]

= *Why, any thing, but let it be to the purpose.*

“I must to England.” [78]

= *I must go to England.*

Дослідники відзначають, що цей стилістичний прийом типовий саме для розмовної мови, але навіть поза діалогом він надає висловам динамічність та інтонацію живої мови, а іноді і певну довірчу простоту. При цьому виникають інтонаційно-ритмічні і семантичні труднощі при перекладі,

так як М. М. Морозов зазначає, що вживання еліпсису «це синтаксис імпульсивної мови» [34, с. 72].

М. М. Морозов вважав, що нерідко застосування еліпсису у творах драматурга можна трактувати так: автор хотів якнайповніше передати стан дійової особи. Тобто не тільки близькість трагіка до розмовної мови зумовл. використання даного стилістичного прийому. Він писав: «В. Шекспір в процесі творчості немов би переноситься до світу створюваних ним персонажів. Звідси зрозуміло, що психологічні чинники виявляються іноді важливіші формально граматичних. В. Шекспір перш за все стежив за асоціативної послідовністю в свідомості персонажа і, можливо, писав іноді «неправильно», ніж сам говорив у житті» [34, с. 145].

Аналіз теоретичних джерел показав, що ранньоновоанглійський період можна вважати новою стадією у формуванні такого типу речень, як заперечні. Тоді були розповсюджені речення з декількома заперечними компонентами, але поступово цей принцип замінюється обов'язковим лише одним заперечним елементом у реченні. Однак за шекспірівського часу в певній мірі ще простежується вживання декількох заперечних слів в тій частині речення, яка знаходиться навколо одного присудка. Подібні речення створювалися шляхом поєднання дієслівного заперечення з заперечними займенниками або прислівниками, або дієслово вживалося без заперечення але з двома або трьома заперечними займенниками або прислівниками [23, с. 211].

Отже, виходячи з вищезазначеного матеріалу, ми відзначили основні синтаксичні особливості ранньоновоанглійського періоду. Таким чином, розглянувши фонетичні, лексичні, граматичні та синтаксичні особливості елизаветинської епохи, за якої почала зароджуватися та встановлюватися національна англійська мова, перейдемо до аналізу мовної особистості В. Шекспіра, беручи до уваги його численну мовну спадщину.

1.3. Втілення мовної особистості В. Шекспіра у лексичному наповненні текстів В. Шекспіра

В епоху Вільяма Шекспіра англійська мова була на стадії початкового розвитку: правила граматики не були строго зафіксовані, а лексика запозичувалася з безлічі інших мов. І саме В. Шекспір збагатив англійську мову новими словами і фразовими одиницями.

В. Шекспір сміливо експериментував зі словотвором, поєднуючи разом кілька лексем, додаючи префікси та суфікси. Тим самим народжувалися нові відтінки змісту або зовсім протилежні значення. Існує вислів “words coined by W. Shakespeare”. Англійський драматург буквально «карбував» нові слова, вводячи їх в обіг [53, с. 30].

Припускається, що він придумав такі слова, як: “*arch-villain*” (диявол), “*bedazzle*” (вражати), “*dauntless*” (безстрашний), “*embrace*” (as a noun) (обійми), “*outbreak*” (спалах емоцій), “*fashionable*” (модний, вишуканий), “*go-between*” (посередник), “*sanctimonious*” (лицемірний), “*inauspicious*” (несприятливий), “*lustrous*” (осяйний), “*nimble-footed*” (спритний) [53, с. 30].

Д. Крістал називає слова, створені драматургом, терміном “williamisms”, і пояснює це поняття як «словотворчість В. Шекспіра» [61, с. 325].

Так, у трагедії «Гамлет» налічується близько 60 шекспіризмів. Крилаті вислови з цього твору вказуються в словниках, як правило, в оригінальному вигляді: “*the time is out of joint*”, “*in my heart of heart*”. Але з часом окремі компоненти виразів стали використовуватися або самостійно, або на їх основі з'явилися нові вирази. Іноді виявляється, що деякі з цих виразів створені В. Шекспіром, втратили своє первісне значення [53, с. 31]. Таким є наприклад, вираз “*sweets to the sweet*”, яке сприймається як щось, що відноситься до теми любові. Але спочатку цей вислів був використаний в «Гамлеті», за допомогою якого драматург описував похоронні квіти [43, с. 201].

Існують причини, за якими неологізми В. Шекспіра увійшли в англійську мову і міцно зайняли своє місце в ньому. Так, В. Шекспір характеризував найрізноманітніші сфери життя, майже не використовуючи вузьких термінів, які були б зрозумілі лише інтелектуальній еліті. Драматург більше схилявся до вживання таких слів, які були б зрозумілі більшості людей. У словнику В. Шекспіра багато медичних термінів, юридичних, військових, ботанічних. Однак система шекспірівських образів, його художні завдання досить часто обумовлювали звернення до морським термінам, морському жаргону. Знання морської справи, наприклад, драматург демонструє в таких творах, як «Гамлет», «Буря», «Отелло», «Антоній і Клеопатра». Приклади з цих творів переконують, що для багаторівневої мовної особистості видатного автора характерна наявність придбаних предметних знань, ймовірно, емпіричних, про деякі області об'єктивного світу. Окремо варто виділити лексику, яка описує театральну діяльність. У той час, коли жив В. Шекспір, театр був загальновизнаним місцем розваги та був доступний як багатим, так і бідним людям. Так, наприклад, в описі одягу він не вдавався в опис деталей, відомими тільки вузькому колу осіб. Деякі слова можуть наразі здатися вузько спеціальними, наприклад юридичні терміни в репліці Гамлета на кладовищі, терміни, пов'язані з купівлею і продажем земельної власності. Але в епоху розширення великого землеволодіння, захоплення общинних земель, обезземелення селянства і спекуляції землею ці терміни були, звичайно, широко поширені [53, с. 31].

У своїй праці «Мова і стиль В. Шекспіра» М. М. Морозов пише, що читати В. Шекспіра в оригіналі досить складно, тому що «по–перше, крім книжної мови, він широко використовував живу мову свого часу; по–друге, мову В. Шекспіра можна порівняти з безліччю маленьких дзеркал, в яких відбилася дійсність, яка його оточувала, в детальних своїх рисах нам часом невідома» [34, с. 98].

Переважна більшість слів, передбачувано винайдених В. Шекспіром, виходила з обробки вже існуючих мовних одиниць. Важливо зрозуміти, що

замість того, щоб просто привласнити будь-який сенс зовсім нових звуків, драматург по-новому розуміє вже існуючі слова [43, с. 202]. І саме тому, на думку М. М. Морозова, «Якщо в області мови В. Шекспір, за висловом його коментаторів, «виконав роботу цілого народу», то домогтися цього він міг виключно тому, що робота цілого народу знайшла в його творчості найповніше своє вираження» [34, с. 102].

Н. К. Іванова, Р. В. Кузьміна зазначають, що серед основних принципів словотворчості В. Шекспіра варто назвати наступні: нове написання застарілих слів або іноземних слів, додавання префіксів або суфіксів до існуючих слів, поєднання двох слів для формування складного слова з новим змістом, створення власного неологізму [23, с. 84].

Якщо розглядати нове написання застарілих слів або іноземних слів, то у творах В. Шекспіра зустрічаються запозичення з французької мови: наприклад, *oeillades* – закохані погляди; це слово, однак, існувало в розмовному побуті англійських франтів, ймовірно, ще до Шекспіра і, очевидно, дуже своєрідно вимовлялося англійцями, так як в старовинних шекспірівських текстах воно друкується *illiads*, *eliads*, *aliads*. Зустрічаються запозичення і з германських мов, наприклад в «Гамлеті»: *crants* – вінки; це слово виявилось, мабуть, незрозумілим для глядачів театру «Глобус» і у виданні 1623 р., а також, у ході вистав було замінено самим драматургом, звичайним словом *rites* – обряди [71, с. 85].

Наступний спосіб формування слів – це додавання префіксів або суфіксів до існуючих слів. Шекспір досить часто вдавався до використання різних афіксів для утворення нових слів від уже існуючих, наприклад таких як “out-“, “-less” та інших до існуючих словами: “*outlaw*” (злочинець), “*outbreak*” (початок), “*dauntless*”, (безстрашний) [53, с. 32].

Варто зазначити, що за оцінкою лінгвіста та дослідника В. Шекспіра Девіда Кристала шекспірівські тексти є першим відомим джерелом більш ніж 300 слів з префіксом “un-“: “*untrained*” (непідготовлений), “*uneducated*” (неосвічений), “*unhelpful*” (нечуйний), “*unreal*” (уявний), “*unaware*”

(*необізнаний*). Однак, хоча багато подібних слів вже вживалися з цим префіксом, саме В. Шекспір надав нового значення цим словам, в якому вони вживаються до сьогодення [62, с. 147]. Наприклад, прикметник “*uncomfortable*” означав скоріше «*невтішний*», ніж «*приносить дискомфорт, незручність*» або дієслово “*unlock*” позначало фізичний аспект – «*відкрити замок за допомогою ключа, щоб отримати доступ до якогось простору*», а у драматурга воно придбало метафоричний сенс: «*викрити, з’ясувати*».

Іншим способом шекспірівської словотворчості є поєднання двох слів для формування складного слова з новим змістом: “*lackluster*” (*тьмянний, неживий*) створений з дієслова “*lack*” (*не вистачати*) і “*luster*” (*світло*). Останнім способом творення слів у драматурга було створення власного неологізму. Їм було введено велику кількість складних прикметників. Наприклад, *star-cross'd lovers* – *закохані, які народилися під нещасливою зіркою*, *death-mark'd love* – *відзначена смертю, вмираюча любов* [23, с. 89].

Багатство мови поета полягає у незліченній кількості значень і відтінків, у яких В. Шекспір застосовує лексичні одиниці. Так, наприклад, «звичайне» слово *free* поет вживає у таких значеннях: вільний, незалежний, добровільний, готовий що-небудь зробити, відвертий, нестриманий, щедрий, здоровий, щасливий, безтурботний, невинний, нешкідливий, благородний, витончений. Як бачимо, драматург ввів в літературну мову, а також створив велику кількість нових слів. Проте набагато більше ввів він і створив нових значень і відтінків вже існуючих слів. По-перше В. Шекспір прислухався до розмовної мови, тобто до мови, найбільш гнучкою в семантичному відношенні. По-друге, потрібно позначити, що за шекспірівської епохи сучасна англійська літературна мова ще була у процесі свого творення. Значення слів ще не були обмежені визначеннями тлумачних словників, література ще не створила тієї великої кількості «прецедентів», які служать постійним коректором усного та писемного мовлення. До того ж В. Шекспір не відступав від визначених мовних правил свідомо, як може здатися з точки

зору сучасної мови, так як ці норми в навколишній його мовній дійсності ще не були остаточно сформовані [86, с. 150].

Таким чином, слід зауважити, що у ранньоновоанглійський період найчастіше лексика запозичувалася з інших мов. Проте, В. Шекспір експериментував зі словотвором та з наявними в англійській мові словами, завдяки чому створювалися нові відтінки змісту або зовсім протилежні значення слів. Переважна більшість слів, винайдених В. Шекспіром, виходила з обробки вже існуючих мовних одиниць. Окрім того, серед основних принципів словотворчості В. Шекспіра варто виділити такі: нове написання застарілих слів або іноземних слів, додавання префіксів або суфіксів до існуючих слів, поєднання двох слів для формування складного слова з новим змістом, створення власного неологізму [86, с. 152].

Важко собі уявити особистість, яка вплинула б у більшій мірі на сучасність, ніж В. Шекспір, починаючи з театрального мистецтва і закінчуючи тією англійською мовою, яку всі наразі використовують [43, с. 203].

Відомий лінгвіст Д. Крістел пояснює той факт, що шекспіризми міцно увійшли в сучасну англійську мову: «Потрібна неабияка гострота і точність розуміння слів, повнота мовного досвіду, щоб, помістивши слово в фокус, висловити саме цим словом свою думку і разом з тим відобразити справжню реальність» [63, с. 37]. Саме це допомогло драматургу залишити після себе по-справжньому велику мовну спадщину.

Висновки до Розділу 1

Підсумовуючи викладене у Розділі 1 можна зробити такі висновки:

Вільям Шекспір (1564 – 1616) є одним з найвидатніших авторів, творчість якого вивчається багатьма лінгвістами. Він ввів велику кількість нових слів, які зуміли зберегтися в англійській мові.

Розглянувши основні своєрідні ознаки мови В. Шекспіра, ми проаналізували типові риси, характерні для новоанглійського періоду, які

відбилися у творах драматурга. Фонетичні, лексичні, граматичні та синтаксичні особливості ранньоновоанглійського періоду були простежені та охарактеризовані на прикладі творів В. Шекспіра.

Мова В. Шекспіра відноситься до ранньоновоанглійського періоду, що охоплює другу половину XVI століття і першу половину XVII століття. Вона характеризується становленням і подальшим розвитком норм національної англійської мови. Англійська мова на цьому етапі проходить подальше своє становлення, зазнаючи кардинальних змін у структурі фонетичної, лексичної та граматичної систем, проте це є лише певною закономірністю при переході від одного етапу розвитку мови до іншого [19, с. 124]. Мовна особистість В. Шекспіра дозволяє розглянути формування нормативної літературної національної мови, яка тільки звільняється від латинського і французького впливу. Не випадково, що сам драматург, застосовуючи неологізми, фразеологізми, просторіччя, зображуючи англійську мову своєї епохи, створює цілу галерею мовних портретів.

Драматург використовував англійську мову в певний момент своєї історії: його словниковий запас швидко розширювався, а граматики стандартизувалася. У нього був колосальний вибір щодо граматичних конструкцій, займенників та іменників.

Очевидно, що вплив драматурга на процеси формування англійських слів було найсильнішим з точки зору складання слів, зокрема прикметників, але також і в області перетворення іменників у дієслова і навпаки. Ряд запозичених слів і похідних, отриманих за допомогою суфіксів, що утворюють прикметник, також вказують на переважну лексичну особливість творів В. Шекспіра. Виклавши ряд більш-менш своєрідних слів англійською мовою, видатний поет мимоволі забезпечив майбутні покоління лексичними шаблонами як у формальному, так і в художньому сенсі.

Дане дослідження творчості Вільяма Шекспіра допомагає переконатися в тому, який вплив справила творчість драматурга на сучасну англійську мову. Показником найбільшого досягнення В. Шекспіра є те, що його

лексичні нововведення характерні не тільки для поезії, а стали використовуватися повсюди, в тому числі в розмовній англійській мові, що підтверджує доступність творчості В. Шекспіра для всіх верств населення.

Проте для сучасного читача є певні складнощі при читанні творів видатного драматурга, тому у наступному розділі нам необхідно розглянути словниковий склад англійської мови, а також пасивний шар лексики, а саме архаїзми та неологізми у трагедіях «Гамлет» та «Макбет».

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АРХАЇЗМІВ ТА НЕОЛОГІЗМІВ У ТРАГЕДІЯХ В. ШЕКСПІРА «ГАМЛЕТ» ТА «МАКБЕТ»

2.1. Загальна характеристика сучасного словникового складу англійської мови

Характерною особливістю словникового складу сучасної англійської мови, що об'єднує всі лексичні одиниці, перш за все, є його багатогранність. Як зазначає І. Р. Гальперін, у процесі свого розвитку і формування національна англійська мова все більше диференціювалася. Ця диференціація, зокрема, знайшла своє вираження і в розмежуванні словника [16, с. 52].

Існує два типи мовлення: письмовий (літературно-книжковий) і усний (живий, розмовний). Як вважає І. Р. Гальперін, лексична структура мови також відтворює цей розподіл. Кожен з типів мовлення виробляє специфічний для себе лексичний пласт, всередині якого відбувається подальша диференціація. Більшість слів сучасної англійської мови є загальноживаними, тобто це ті слова, які не мають чітко вираженої стилістичної характеристики, слова з нейтральним стилістичним забарвленням. Вони однаково можуть бути використані в обох типах мовлення. Однак саме на тлі такої нейтральної лексики сучасної англійської мови особливо виокремлюються слова, які отримують характеристику або «літературно-книжкові», або «розмовні» [17, с. 53].

Лексичні одиниці реалізуються в мові як цілісні єдності, властивості яких тісно взаємодіють, переплітаються і визначають у всій своїй сукупності значимість і місце лексичної одиниці в загальній системі словника. Однак важливо відзначити певну взаємозалежність характеристик, яка досить чітко простежується між, наприклад, семантичними властивостями слова і його структурними параметрами, між етимологічною природою лексичної одиниці та її стилістичним маркуванням [16, с. 199].

Лінгвістами було відзначено, що між полісемантичністю вживаного слова і його частотністю існує певна кореляція. Чим частотніше слово, тим більше значень налічується в його семантичній структурі, і навпаки, рідковживані слова, як правило, однозначні. Так, слова, що належать до першої тисячі найбільш уживаних слів типу *head* «голова», *hand* «рука», *leg* «нога», *take* «робити», *arrive* «приходити, прибувати», *red* «червоний» містять в своїх семантичних структурах від 2 до 25 і більше значень. Маловживаних слова типу *furze* «дрік», *macabre* «похмурий, страшний», навпаки, мають тільки одне значення. Ці кількісні підрахунки в сфері значень чітко свідчать про тенденції частотних слів до багатозначності. Привертає увагу і те, що з частотністю і багатозначністю виявляється пов'язана і така характеристика слова, як його структура. Неважко помітити, що частотні слова в більшості своїй «короткі», односкладові або двоскладові, прості за своєю морфемною і дериваційною структурою: одноморфемні і не похідні. Багатоскладові слова переважно запозичені [49, с. 199].

Часто вживані слова, крім багатозначності і простоти структури, споконвічного походження, характеризуються також стилістичною нейтральністю, що дозволяє їх вживання в різноманітних функціональних стилях, у різних ситуаціях спілкування. Таким чином, в частотності вживання фокусуються всі кореляції, які встановлюються між тими чи іншими характеристиками слова. Ці кореляції, однак, не носять суворо детермінованого характеру, а скоріше імовірнісні. Так, твердження, що частотні слова прості за своєю структурою, не виключає того, що багато простих за своїм фонемним, складовим, морфемним складом слова не належать до частотної лексики (наприклад, *till* «грошовий ящик, каса», *mole* «родимка; родима пляма», *whit* «трішки, йота»), так само як і того, що деякі похідні, багатоскладові слова виявляються в числі частотних (напр., *beautiful* «гарний», *wonderful* «прекрасний») [49, с. 200].

У той же час можна виділити пласти лексики, в яких намічені найбільш імовірнісні кореляції, які утворюють багато взаємозалежностей. Це найбільш

стабільні пласти словникового складу, які в лінгвістиці отримали опис як «основний словниковий фонд» мови. Хоча визначити межі основного словникового фонду мови вельми важко, як важко визначити число лексичних одиниць, достатнього для комунікації в тому чи іншому мовному колективі, представляється доцільним не відкидати поняття основного словникового фонду, а проводити дослідження, в яких експериментальним шляхом встановити ознаки одиниць, їх складових. Навряд чи можливо, до того ж, заперечувати існування ядра лексичної системи, представленої найменш мінливими, простими за своєю морфемною і дериваційною структурою, як правило, короткими, споконвічними або запозиченими на самих ранніх етапах існування англійської мови, які виступають в якості ядерних членів семантичних полів, складових семантичної мережі мови, з найбільш широким набором співвідносних можливостей лексичних одиниць. Для вивчення іноземної мови основний словниковий фонд являє собою ту частину лексичного складу мови, яку слід вивчити в першу чергу, бо одиниці основного словникового фонду грають найбільш значущу роль в процесах комунікації, називаючи найбільш важливі об'єкти, предмети, явища і властивості оточуючого нас світу [49, с. 220].

Можна відзначити, що складні переплетіння і взаємозалежність різноманітних властивостей лексичних одиниць мови детермінують значимість одиниці в процесах комунікації і в загальній лексичній системі. Одночасно ця схема взаємозв'язків і взаємозалежностей, що відображають конкретні прояви універсальних в своїх типах характеристик, визначає і своєрідність лексичної системи конкретної мови. Всі мови володіють одними й тими ж властивостями, проте їх конкретні прояви дуже специфічні. Щодо слова можна сказати, що у всіх мовах словам притаманні морфологічні, етимологічні, семантичні, сполучувані, стилістично-функціональні та інші властивості, але в кожній конкретній мові вони приймають свою форму і втілення. На цій підставі стає можливим виділити деякі характерні риси та особливості лексичної системи англійської мови.

У підручнику «Лексикологія англійської мови» З. А. Харитончик зазначає, що для англійської мови сьогодення ці особливості і своєрідність його словникового складу вбачаються в наступному [49, с. 221 – 222]:

1. У порівнянні з іншими мовами, наприклад німецькою, російською мовами, англійська лексика характеризується більш простою структурою. Це означає, що кількість односкладових одиниць в ній у процентному відношенні значно більше, ніж в інших мовах. Безсумнівно, що простота складової структури слів англійської мови на теперішньому етапі зумовлена її історичним розвитком, специфікою її морфологічного ладу, бідністю флексій, наявність яких в інших мовах значно ускладнює матеріальну оболонку слова.

Наприклад, *англ.* – *ask*, *нім.* – *fragen*, *укр.* – *питати*; *англ.* – *answer*, *нім.* – *antworten*, *укр.* – *відповідати*; *англ.* – *bring*, *нім.* – *bringen*, *укр.* – *приносити*; *англ.* – *bird*, *нім.* – *Vogel*, *укр.* – *птиця*; *англ.* – *boy*, *нім.* – *Knabe*, *укр.* – *хлопчик*, де англійським односкладовим словам відповідають двоскладові і більш слова німецької та російської мов.

2. Фонетична простота як характерна риса значного числа англійських слів знаходить відповідність у морфемній простоті, і число морфемно–простих, або одноморфемних, одиниць в англійській мові виявляється також більше, ніж в інших мовах. Навіть багато похідних слів внаслідок специфіки словотворчих процесів і специфіки такого способу словотворення, як конверсія, виявляються морфемно–простими. Наприклад, *bite* «укус; рана або слід від укусу», *bird* «ловити, стріляти птахів», *gas* «наповнювати, насичувати газом».

3. З фонетичною простотою як найважливішою характеристикою лексичної системи сучасної англійської мови, що відрізняє її від інших мов, пов'язана і семантична особливість слів сучасної англійської мови. Ступінь полісемії, або кількість значень у семантичній структурі багатозначних слів, у багатьох лексичних одиниць англійської мови виявляється більше, ніж у корелятивних їм словах в інших мовах. Зіставлення семантичних структур

корелятив типу найменувань частин тіла, дієслів руху, творення і багатьох інших груп по чисто кількісними параметрами підтверджує цю закономірність.

4. Взаємопов'язані зі структурною простотою значної кількості лексичних одиниць у сучасній англійській мові є і велика ступінь омонімії в порівнянні з іншими мовами, численність лексико–граматичних омонімів і омонімічних словоформ.

5. Ще однією відмінною рисою лексичних одиниць сучасної англійської мови є їх сполучувані можливості, причому мова йде не стільки про індивідуальні співвідносні характеристики окремих слів, скільки про цілі класи. В результаті своєрідності синтагматичних зв'язків класів слів у сучасній англійській мові сформувалися специфічні номінативні конструкції типу широко відомої конструкції *stone wall* «кам'яна стіна», комплексні дієслова з післялогами типу *bring up* «виховувати», *give up* «відмовлятися» та інші [49, с. 223].

Отже, можна сказати, що лексика вважається мінливою частиною мови, саме вона здійснює зв'язок часів, в ній можна знайти інформацію про колишню матеріальну і духовну культуру суспільства. У словниковому складі можна необхідно виокремлювати ядро і периферію. Оскільки лексика безперервно формується та розширюється, поповнюючись новими словами, взаємовідносини між ядром і периферією постійно трансформуються. Нові лексичні одиниці спочатку маловживані, але з плином часу входять в ужиток, тобто проходять в напрямі від периферії до центру. Окрім того спостерігається і зворотній процес: слова, які перестали бути загальноживаними, переміщуються від центру до периферії і згодом зовсім зникають. Дане явище вказує на безперервні процеси появи та застарівання слів [3, с. 117]. У поетичній, літературній мові вони цілком допустимі, а в окремих випадків навіть і необхідні застарілі слова, які здатні підвищити її виразність, надати опису минулого риси історичної достовірності, показати дух епохи. У цілому немає нічого дивного в тому, що колись регулярні,

цілком закономірні для попередніх епох розвитку мови граматичні форми та певні лексичні одиниці, витісненні потім іншими, не зникають все ж повністю і вимагають детального вивчення. Тому необхідно надати визначення поняттю «архаїзм», та «неологізм», та розглянути докладніше точки зору деяких лінгвістів щодо питань, які виникають при дослідженні цього явища.

2.2. Репрезентація спеціальної літературної лексики

Оскільки національна англійська мова, безперервно розвиваючись і формуючись, почала розмежування у своїй структурі, то, очевидно, що такі процеси диференціації вплинули і на лексичний склад мови.

Так, І. Р. Гальперінім була надана наступна стилістична класифікація лексичних одиниць англійської мови, які використовуються в формальних і неформальних ситуаціях, які «обслуговуються» різними функціональними стилями:

- 1) нейтральна, загальнолітературна та розмовна лексика;
- 2) спеціальна літературна лексика: терміни, поетизми, архаїзми, неологізми, варваризми і іноземні слова [16, с. 41].

Окресливши архаїзми та неологізми, як складові спеціальної літературної лексики, перейдемо до надання визначень понять «архаїзм» та «неологізм» у сучасній англійській мові.

2.2.1. Проблема визначення поняття «архаїзм» та «неологізм»

Архаїзм (від грец. *archaism* – «древній») – застаріле слово або вираз, який не вживається у звичайній мові. І. В. Арнольд визначає поняття архаїзм так: «Архаїзмами називаються застарілі слова, що збереглися в мові, але вже не вживаються у звичайній розмовній мові» [5, с. 330].

У лінгвістичному енциклопедичному словнику під редакцією В. М. Ярцевої зазначено, що архаїзми – це слова, що вийшли з активного

вживання, але збереглися в пасивному словнику і в більшості своїй зрозумілі носіям мови [55, с. 550].

В багатьох словниках дається таке визначення: архаїзм – застаріле слово, вираз або застарілий мовний зворот [60].

Іншими словами, архаїзм – застаріле слово, вираз або мовний зворот, витіснений синонімом з числа одиниць нейтральної лексики.

Архаїзми відносяться до області лексики, яка є найбільш рухомою і мінливою сферою будь-якої мови. Структура лексичної системи невпинно оновлюється. Коли з'являються нові явища і поняття, які вимагають номінації, мова запозичує їх з інших мов або створює за допомогою словотворення нові одиниці. Але лексичні одиниці не вічні: з різних причин певні слова архаїзуються і пропадають зовсім або замінюються іншими, більш вживаними. Застаріваючи, одиниці лексики, йдуть в пасивний словник мови, до складу якого включають темпорально забарвлені слова (архаїзми, історизми та неологізми) і слова, обмежені певною сферою вживання [5, с. 331].

Тому можна зазначити, що немає єдиного визначення цього поняття. Всі дослідники, які давали визначення поняттю «архаїзм», погоджуються тільки в тому, що архаїзми – це застарілі слова, які використовуються тільки в особливих стилістичних випадках.

Однак у багатьох істотних деталях визначення дослідників демонструють розбіжності. Деякі з них включають в поняття архаїзму не тільки застарілу лексику, а й застарілі морфологічні форми і застарілий синтаксис, інші розглядають виключно лексику, іноді включаючи в поняття архаїзму застарілі морфологічні форми. Про архаїчний синтаксис нерідко забувають. Також в визначеннях архаїзмів спостерігається невизначеність відносини понять «історизм» і «архаїзм». У той час як одні лінгвісти зараховують історизм до архаїзмів як їх особливого виду, інші розмежовують два поняття, відносячи архаїзми та історизм до пласту застарілої лексики.

Крім того, архаїзм може визначатися як троп, що передбачає вживання застарілого слова зі стилістичною метою [18, с. 32].

Архаїзми відносяться до функціональної літературно–книжкової лексики, що представляє собою неоднорідні групи слів, які розрізняються за службовою функцією. Крім архаїчних слів до неї також відносяться терміни, варваризми, поетизми і літературні неологізми. Всі ці групи слів в процесі вживання в різних стилях мови придбали свою специфічну стилістичну характеристику.

Такі вчені як, Ю. М. Скребнев і Т. А. Знам'янська зараховують архаїзми до слів високого стилістичного тону, до яких також належать іноземні і книжково –літературні слова. Вони також відзначають, що кордони між цими трьома групами не є чіткими і такий розподіл умовний, тому що урочисті і поетичні архаїзми одночасно є книжково-літературними словами, багато архаїзмів зустрічаються як в офіційно-канцелярській мові, так і в поетичній. Ще одна причина полягає в тому, що важко відокремити деякі книжково-літературні слова іншомовного походження від іноземних слів, тому що ряд останніх знаходиться на шляху до повної їх асиміляції англійською мовою [21, с. 37].

Термін «архаїзм» об'єднує різноманітні поняття. Зміна мови йде постійно. Відбувається втрата мовою одних слів і появи в ньому інших. Одні лексичні одиниці з різних причин виходять з ужитку або можуть взагалі зникнути або «випасти», інші ж, які з'явилися порівняно недавно, починають користуватися популярністю і з часом займають постійне місце в мові. Дані процеси є у всіх мовах, в тому числі і в англійській [3, с. 89].

Деякі лексичні одиниці можуть застарівати самі по собі, вони просто витісняються іншими, новими синонімічними їм словами, наприклад, *whilome – formerly* (колись), *swain – peasant* (селянин), *methinks – it seems to me* (мені здається), *yon – there* (тут), *habit – dress* (вбрання), *to trow – to think* (думати, вважати). Також архаїзація стосується слів, предмети і об'єкти, які вони позначають вже давно зникли або ними перестали користуватися, і в

таких випадках вони не замінюються синонімами, а просто перестають вживатися в спілкуванні, наприклад, *gorget* – латний комір, *tase* – булава, *thane* – тан, *yeoman* – йомен, *goblet* – кубок, *baldric* – перев'язь (для меча). Такі слова не зникають зі словникового складу мови, а просто обмежені в своєму вжитку сферою історичних романів, нарисів і досліджень з історії відповідних періодів. Такі слова називаються історизмами [14, с. 67].

І. Р. Гальперін відносить історизми до архаїзмів, але деякі лінгвісти, наприклад такі, як В. С. Виноградов і О. М. Мороховський, розрізняють ці дві групи [35, с. 90]. У «Введенні до перекладознавства» В. С. Виноградов зараховує до історизмів застарілі слова і застарілі значення слів, які називають зниклі з ужитку предмети побуту, знаряддя праці, обрядові речі, зброю, установи, посади. Наприклад: *tale* в значенні рахунок, підрахунок; *sword* – меч, *batmen* – вістовий, денщик, ординарець [13, с. 103].

Архаїзми, які мають синоніми в сучасній мові необхідно розділити на ті, які повністю застаріли і можуть бути малозрозумілі для оточуючих і на ті, які тільки перебувають на стадії старіння, тобто їх значення не викликають складнощів для розуміння, але в мові вони зустрічаються досить рідко.

Внаслідок чого І. Р. Гальперін, фахівець в області стилістики мови і лінгвістики тексту, пропонує наступний розподіл архаїзмів на дві групи: «старовинні» або «забуті» слова, які є термінами старовини і вживаються тільки з особливою стилістичною метою в літературній мові сучасності, і «застарілі» лексичні одиниці, тобто ті, які ще не повністю відійшли до периферійної частини системи лексики сучасної літературної мови [17, с. 68].

До архаїзмів потрібно віднести і застарілі форми слова, хоча вони повинні розглядатися у розділі морфології. Але тому що сама форма слова надає певний архаїчний відтінок всьому слову і внаслідок чого досить часто вживається зі стилістичною метою, то їх доцільно розглядати разом з лексичними архаїзмами [29, с. 173].

Необхідно зазначити, що, якщо архаїзми поступово залишають мову, залишаючись в минулому, то неологізми, навпаки, народжуються, щоб стати

мовним майбутнім. Термін «неологізм» вперше з'явився в 1755 році у французькій мові, і вже після 1800 року він потрапив в англійську мову в значенні «вживання нових слів, новотворів в мові, а також як слово або вислів з новим значенням». Незважаючи на досить ґрунтовні наявні дослідження поняття «неологізм» (від гр. νέος «новий» і λόγος «слово»), у лінгвістиці цей термін викликає певні дискусії. У словнику української мови З. Й. Куньч дано таке визначення неологізму «неологізм це слово чи мовний зворот, що нещодавно з'явилися в мові для позначення нового або вже усталеного поняття» [27, с. 541].

Представники різних теорій визначають термін «неологізм» по-різному: «стилістично марковані слова, значення слів або фразеологізми, вживання яких супроводжується ефектом новизни» (стилістична теорія А. Г. Ликова, А. В. Калініна, Е. В. Сенько); «слова, відсутні в сучасних словниках» (лексикографічна теорія К. Барнхарта); «слова, що позначають нове явище (денотат, реалію) або поняття» (денотативна теорія О. С. Ахманова, В. А. Козирєва, В. Д. Черняк); «слова, які мають абсолютну структурну, формальну новизну» (структурна теорія); а також конкретно-історична теорія Н. З. Котеловой, згідно з якою новизну слова необхідно конкретизувати за часом, мовним простором та типом новизни [48, с. 80].

Автор численних праць з лінгвістики О. С. Кубрякова надає наступне визначення поняття «неологізму» – це «нове слово (стійке словосполучення), що відповідає потребам спілкування, нове за значенням і за формою (або лише за значенням, або лише за формою), що було створене за словотворчими законами даної мови або запозичене з іншої мови і що сприймається носіями даної мови в якості нового протягом певного часу» [24, с. 135]. Як бачимо з аналізу різних точок зору вчених-лінгвістів на неологізм, вони абсолютно по-різному трактують сутність цієї складної мовної одиниці, однозначного визначення даного терміну в сучасній науці поки немає. Зазначимо, що, поряд з поняттям неологізму, в сучасному

мовознавстві активно використовуються також синонімічні йому поняття новоутворення, неолексеми, лексичної інновації [42, с. 126].

Більшість досліджень, присвячених неологізмам, розглядають їх співвіднесеності з мовною системою, яка таким чином реагує на появу нових реалій, предметів, явищ і фіксує відповідні номінації в словниках. Зауважимо, що роль носіїв мови, їх індивідуальне сприйняття нової лексичної одиниці практично не береться до увагу, за винятком ряду згадок про «відчутті новизни», яке залишається вельми суб'єктивним критерієм [48, с. 82].

Ознакою неологізму є абсолютна новизна лексичної одиниці для більшості носіїв мови. Однак, зазвичай, слово може називатися неологізмом певний недовгочасно. Починаючи активно застосовуватися в мові, воно переходить до загальноживаних слів. Таким чином, неологізмом слово залишається до тих пір, поки в ньому відчувається новизна [50, с. 256].

Істотний внесок у розвиток сучасної неології зробила психолінгвістика, в рамках якої неологізм розглядається в якості мовної одиниці, яка не зустрічалася раніше в індивідуальному мовному досвіді носія мови [48, с. 82].

На відміну від структурно-семантичного аспекту дослідження неологізмів, психолінгвістична теорія неології розглядає неологізм в його взаємозв'язку з мисленням окремо взятого носія мови. Однак зазначимо, що, якщо неологізми розглядати в якості мовних одиниць, які раніше не зустрічалися в мовному досвіді людини, до них можна віднести як історизм, архаїзми, так і інші слова, що існують в мовній системі, проте не засвоєні по різних причин окремо взятим носієм мови (професійна лексика, терміни, жаргонізми, та ін.) [48, с. 82].

Поняття нового слова з точки зору психолінгвістичної неології набагато ширше поняття неологізму. Воно включає в себе всі лексичні одиниці просторово - часової лінії (застарілі – архаїзми, історизми; актуальна лексика – професіоналізми, терміни; неологізми – новоявлені лексичні

одиниці в мові), які не відомі, не знайомі, незрозумілі для окремо взятої людини [48, с. 83].

Таким чином, можна сформулювати два основні підходи до розуміння нового слова: перший – традиційний лінгвістичний, згідно з яким в якості нового слова виступає неологізм – лексема, яка нещодавно з'явилася в мовній системі, що означає нове явище або реалію; і другий – психолінгвістичний, відповідно до якого під новим словом розуміється лексична одиниця, яка раніше не зустрічалася в мовному досвіді індивіда або зустрічалася, але не засвоєна його мовною свідомістю. В такому випадку до нового слова можуть бути віднесені не тільки формальні неологізми, а й інші лексичні одиниці мовної системи, включаючи архаїзми, історизми, професіоналізми, жаргонну лексику та інші. Відзначимо, що поняття нового слова видається більш широким, ніж поняття неологізму. Останній лише свідчить про загальну тенденцію появи нових лексичних одиниць для даної мовної системи, її відкритості, динамічності та жвавості [50, с. 257].

Отже, простеживши певні погляди деяких лінгвістів, необхідно зауважити, що точного визначення поняттю «архаїзм» та «неологізм» не спостерігається. Архаїзми та неологізми слід розглядати як багатогранні і багатоаспектні структури, враховуючи різні критерії у визначенні поняття. Аналізуючи та досліджуючи пласт застарілої та нової лексики можна простежити, як за допомогою слів той чи інший народ членує відповідну понятійну область, виділяє в ній певні сегменти, створюючи свою мовну картину світу, виявити зміни концептуальної і мовної картин світу, проаналізувати, які слова застаріли, а які, з'явившись вперше в англійській мові, стали загальноживаними на сьогоднішній день. Перейдемо до більш детального аналізу лексики новоанглійського періоду у творах «Гамлет» та «Макбет».

2.2.2. Специфіка використання архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет»

У даному дослідженні ми спираємося на класифікацію І. В. Арнольд, яка полягає у наступному: залежно від того, яка сторона слова застаріла, тобто, чи застаріває все слово, значення слова або окрема словотворча морфема, застарілі слова поділяються на:

1. *Лексичні архаїзми*, які в свою чергу поділяються на:

- *власне лексичні*;
- *лексико–семантичні*;
- *лексико–словотвірні*;

2. *Граматичні архаїзми* [6, с. 110].

Лексичні архаїзми, тобто *власне лексичні, лексико–семантичні та лексико–словотвірні*, необхідно відрізнити від *граматичних*, тобто форм слів, які вийшли з ужитку в зв'язку з розвитком граматичної будови [5, с. 331]. У сучасній англійській мові *граматичними* архаїзмами є слова, граматична форма яких зазнала змін:

- застарілі форми дієслів однини другої особи, що закінчуються на *st* (*canst, camest, didst* та інші);
- дієслова однини третьої особи, що закінчуються на *th* (*doth, hath, heareth* та інші)
- скорочені форми (*tis, twas, twill* та інші)
- застарілі форми особистих і присвійних займенників другої особи (*thee, thy, thine* та інші)

Нерідко буває також, що місце застарілого слова в словниковому складі займає синонімічне йому слово того ж кореня, але відрізняється від нього афіксом, афіксами або, навпаки, відсутністю їх. Характерними прикладами можуть служити такі пари, як: *beauteous – beautiful; darksome – dark; even – evening; to-morn, to-morrow – morning; oft – often; bepaint – paint*. Такі архаїзми можна назвати лексико-словотворчими [5, с. 332].

Можливі й архаїзми лексико-семантичні. Вони мають місце тоді, коли з появою у слова нових значень, старе або одне зі старих значень відмирає. Тому у семантичних архаїзмів завжди є омоніми. Наприклад: *pray* являється архаїзмом у значенні «будь-ласка», але не є таким в значенні «молитися»; *maid* у значення «дівчина» – архаїзм, сучасне значення слова *maid* – служниця [5, с. 332].

Задля досягнення поставленої мети, а саме аналізу архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет», ми обрали 150 архаїчних лексичних одиниць (див. дод. А) та поділили їх за класифікацією І. В. Арнольд, яка надана і описана вище. Наша подальша робота полягає у визначенні приналежності кожного архаїзму до певної групи.

Таким чином, розглянувши методом суцільної вибірки 150 архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет», ми можемо зробити висновок, що дані лексичні одиниці можна розділити на наступні групи: *лексичні* архаїзми, які в свою чергу поділяються на *власне лексичні*, *лексико-семантичні*, *лексико-словотвірні*; та *граматичні* архаїзми.

Для того, щоб зрозуміти, які архаїзми є найбільш уживаними (лексичні чи граматичні) та домінують у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет», нам необхідно було підрахувати їх кількість і відсоткове співвідношення.

Спочатку ми підрахуємо кількість і відсоткове співвідношення архаїчних лексичних одиниць у трагедії «Гамлет», далі у трагедії «Макбет», а наприкінці дамо загальну таблицю для обох трагедій В. Шекспіра.

Результати дослідження трагедії «Гамлет» подані в таблиці № 2.1.

Таблиця 2.1.

**Кількісне і відсоткове співвідношення архаїзмів
у трагедії «Гамлет»**

Типи архаїзмів у трагедії «Гамлет»	Лексичні архаїзми			Граматичні архаїзми
	власне лексичні	лексико–семантичні	лексико–словотвірні	
Загальна кількість (80)	28 (35%)	17 (21%)	6 (8%)	29
	51			
Відсоток (100 %)	64%			36%

Більш детальний аналіз архаїзмів (див. Дод. А).

Графічно продемонструвати результати нашого дослідження ми можемо на Рисунку № 2.1.

Рис. 2.1.

Як бачимо, результати нашого аналізу архаїзмів за класифікацією І. В. Арнольд свідчать про те, що в трагедії «Гамлет» лексичні архаїзми (64%) значно переважають над граматичними (36%). Загалом, сформована ситуація цілком закономірна, тому що лексика – це найрухоміша сфера мови. Лексичні одиниці змінюються швидше всіх інших ярусів мовної системи, так як вони першими відображають всі зміни, що відбуваються в світі, на відміну від фонетичної, морфологічної і синтаксичної систем, які більш консервативні [5, с. 332]. Лексичний пласт постійно поповнюється новими словами, а застарілі одиниці мови потрапляють в словники.

Згідно з таблицею № 2.1 найбільш частотною групою лексичних архаїзмів є власне лексичні (35 %), тому що усі ці слова використовувалися у повсякденному житті людини. Згодом вони були витіснені з активного запасу словами з іншим коренем. У лексиці відбиваються всі процеси історичного розвитку суспільства. З появою нових предметів, явищ виникають нові поняття, а разом з ними – і слова для найменування цих понять. З відмиранням тих чи інших явищ йдуть з ужитку або змінюють свій звуковий образ і значення слова, які називають їх. Наприклад:

Prithee (adv.) – please: “*I prithee, take thy fingers from my throat*”

Aught (adv.) – at all; in any respect: “*Since no man knows of aught he leaves, what is't to leave betimes?*»

Cutpurse (n.) – pickpocket, thief: “*A cutpurse of the empire and the rule...*”

Reechy (adj.) – dirty, filthy: “*And let him, for a pair of reechy kisses...*”

Yesternight (n.) – last night: “*My lord, I think I saw him yesternight*” [78].

Друге місце посідають лексико – семантичні архаїзми (21%) – це збережені в активній лексиці слова, у яких застаріло значення. Певні слова в різний час могли мати різні значення [5, с. 332]. Таким чином деякі з цих значень виявилися забутими, їх замінили нові, які існують досі. У трагедії В. Шекспіра «Гамлет» ми можемо прослідкувати цю зміну значень архаїчних лексичних одиниць. Прикладом можуть слугувати такі рядки: “*I take him to be a soul of great article...*”, де відоме слово “*article*” несе застаріле значення «особливий момент, складний збіг обставин».

У наступному висловлюванні В. Шекспір використовує слово «*jump*» як прислівник у значенні «точно, повністю, зовсім», у якому воно не вживається або вживається дуже рідко у сучасній англійській мові: “*Thus twice before, and jump at this dead hour*”. Слово “*sport*” використовується у поезії в незвичайному значенні «легкий флірт»: “*Nor earth to me give food, nor heaven light, Sport and repose lock from me day and night*” [78]

Зроблений нами аналіз виявив, що найменшою за кількістю є група лексико – словотвірних архаїзмів, яка займає лише 8% лексичних архаїзмів. Це означає, що такий вид архаїзмів був не настільки поширений в англійській мові. Місце застарілого слова в словниковому складі займає синонімічне йому слово того ж кореня, яке відрізняється від нього наявністю афікса або, навпаки, як у даному випадку, його відсутністю. Дані лексичні одиниці були використані для відображення хвилювання персонажа. З огляду на подальшу появу нових словотвірних моделей, дані архаїзми трансформувалися, додавши афікс, і стали загальноживаними на сьогоднішній день. Характерними прикладами можуть служити такі пари, як: *morn – morning* (“*The cock, that is the trumpet to the morn...*”), *attent – attentive* (“*With an attent ear till I may deliver...*”), *oft – often* (“*Your loneliness. We are oft to blame in this...*”), *hap – happen* (“*And whatsoever else shall hap tonight...*”).

Розглянувши лексичні архаїзми та їх підгрупи, перейдемо до аналізу граматичних архаїчних лексичних одиниць, які налічують **36%**. Слід зазначити, що типові риси, притаманні мові новоанглійського періоду, а особливо граматиці, представлені у В. Шекспіра досить яскраво. Останнє проявляється у відмінюванні дієслів, спрощенні системи флексій, нормалізації використання аналітичних форм, зміні в системі займенників. Деякі з цих рис ми розглянемо далі.

Що стосується дієслів, то в аналізованому творі вони ще не втратили здатність передавати значення особи. Типові закінчення другої особи однини “-st” і “-est”:

- *I travel – thou travellest;*
- *I make – thou makest;*
- *I do – thou doest (dost);*
- *I leave – thou leavest;*
- *I see – thou seest.*

В трагедії В. Шекспіра «Гамлет» бачимо наступне:

“*I prithee, when thou seest that act afoot ...*” [78, с. 25]

“So is it, if thou knowest our purposes” [78, с. 32]

“Thou still hast been the father of good news” [78, с. 71]

“O Jephthah, judge of Israel, what a treasure hadst thou!”

“If thou dost marry ...” [78]

“Thus didest thou” [78]

Категорія числа у другій особі дієслова поступово починала виходити з поширеного вживання, але у зв'язку з тим, що за певних обставин у другій особі дієслова все ще простежується різниця між однією і множиною, вона залишається у арсеналі автора трагедій. Форма другої особи однини з закінченням “-st”, з яким застосовувався особовий займенник “*thou*”, поступово витісняється зі звичайної літературної мови протягом XVII століття [87, с. 209].

Дієслово “to be” має в другій особі такі форми:

- *I am – thou art*
- *I was – thou wast*
- *I were – thou wert*

“If thou art privy to the country fate ...” “Thou art a scholar ...” [78, с. 92]

В епоху В. Шекспіра вживання даних займенників «*thou, thy, thine, thee*», зворотна форма «*thyself*» було розповсюдженим [71, с. 221]:

“If thou hast any sound, or use of voice, speak to me” “Thou comest in such a questionable shape” “Give thy thoughts no tongue ...” “Give every man thine ear, but few thy voice ...” [78]

З останнього прикладу видно, що присвійний займенник вживається в двох варіантах “*thine*” і “*thy*”. При цьому “*thine*” в якості означення вживалися перед словами, що починаються з голосного звуку, а “*thy*” – перед словами, що починаються з приголосного [70, с. 93].

Отже, граматична побудова мови, яка була притаманна творчості В. Шекспіра значно відрізняється від граматичної побудови сучасної англійської мови. Але для створення природної історичної атмосфери та її

зображення у перекладах творів В. Шекспіра ми спостерігаємо різноманіття граматичних архаїзмів.

Далі перейдемо до аналізу архаїзмів у трагедії «Макбет» (див. Дод. Б).

Результати дослідження трагедії «Макбет» подані в таблиці № 2.2.

Таблиця 2.2.

Кількісне і відсоткове співвідношення архаїзмів у трагедії «Макбет»

Типи архаїзмів у трагедії «Макбет»	Лексичні архаїзми			Граматичні архаїзми
	власне лексичні	лексико–семантичні	лексико–словотвірні	
Загальна кількість (80)	51 (64%)	7 (8, 5%)	7 (8, 5%)	15
	65			
Відсоток (100 %)	81%			19%

Графічно продемонструвати результати нашого дослідження ми можемо на Рисунку № 2.2.

Рис. 2.2.

У даній трагедії ми спостерігаємо аналогічну ситуацію: лексичні архаїзми переважають над граматичними. Наведемо декілька прикладів обох типів застарілих лексичних одиниць з тексту. До першої групи можемо віднести такі архаїчні лексеми:

1) *hurlyburly*, *n.*: noise, uproar:

*“When the hurlyburly’s done,
When the battle’s lost and won”* [81, с. 101]

2) *bodement n.*: prophecy.

“Who can impress the forest, bid the tree ...? Sweet bodements!” [81, с. 5].

3) *brinded adj.*: Gray or tawny with patches of dark hues.

“Thrice the brinded cat hath mewed” [81, с. 11]

4) *palter* (verb): talk insincerely; mislead; equivocate; leave the meaning open to interpretation: *“And be these juggling fiends no more believed, that palter with us in a double sense”* [81, с. 39].

В ту епоху, коли були створений аналізований твір, лексичні одиниці належали до пласту загальноживаної лексики, тому ми можемо прослідкувати віддзеркалення атмосфери історичної епохи 16 століття, заміну даних слів сучасними .

До граматичних слід віднести застарілі граматичні форми займенників, дієслів, їх архаїчні відмінювання, скорочення. У трагедії ми віднайшли розмаїття наступних архаїчних граматичних лексичних одиниць:

– застарілі форми дієслів однини другого особи, що закінчуються на "st" (canst, camest, didst, seemeth, hast та ін.);

– архаїчні форми неправильних дієслів (wrought);

– дієслова однини третього особи, що закінчуються на "th" (doth, hath, heareth та ін.);

– застарілі форми особистих, присвійних та зворотних займенників другої особи (thee, thy, thine, thou, thyself);

– застарілі форми модальних дієслів (shalt, wilt, canst, couldst та ін.) [28, с. 205].

Прикладами слугують наступні висловлювання персонажів з трагедії «Макбет»:

Macbeth: *“I would thou couldst”*

Duncan: *“Whence camest thou, worthy thane?”*

Щоб підвести підсумок проведеного аналізу і продемонструвати наші результати звернемося до таблиці 2.3., в якій зазначено кількісне і відсоткове співвідношення архаїзмів у аналізованих трагедіях.

Таблиця 2.3.

**Кількісне і відсоткове співвідношення архаїзмів
у трагедіях «Гамлет» та «Макбет»**

Типи архаїзмів у трагедіях «Гамлет» та «Макбет»	<i>Лексичні архаїзми</i>	<i>Граматичні архаїзми</i>
Загальна кількість (160)	116	44
Відсоток (100 %)	72,5 %	27,5 %

Графічно продемонструвати результати нашого дослідження ми можемо на Рисунку № 2.3.

Рис. 2.3.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, слід відзначити, що лексичних архаїзмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет» значно більше, тому що лексика в першу чергу реагує на всілякі зміни в устрої суспільства; вона поповнюється новими словами, які часто приходять на зміну старим, які виходять з ужитку. Лексична система мови, як найбільш рухлива зі всіх сфер мови, весь час оновлюється, вбираючи в себе

новоутворені і запозичені слова і втрачаючи застарілі. Саме лексичні архаїчні одиниці є засобом художнього відтворення епохи, стилістичним засобом передачі її національно-історичної своєрідності, тобто історичного колориту, і відтворення її мовних особливостей.

2.2.3. Тенденція використання неологізмів у трагедіях В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет»

Як зазначає відомий письменник та літературний критик Б. Брайсон, «шістнадцяте століття було благословенним часом для тих, хто шукав насолоди в мові – неологізми увірвалися в англійську мову...! Майже 12 000 слів, феноменальна кількість, увійшли в мову між 1500 і 1600 роками ...» [8, с. 147]. В. Шекспір зумів не тільки творчо розпорядитися багатством англійської мови, а й примножив його, залишивши після себе багато нових слів і виразів, фразеологізмів, каламбурів.

У даній роботі ми будемо користуватися узагальнюючим терміном «неологізм» в його широкому розумінні (абсолютно нове слово, окказіоналізм, іноземне запозичення, нове значення старого слова, старе слово з новою словотворчою морфемою), але в шекспірознавстві зазвичай вживається термін “coined by Shakespeare”, або “Shakespeare coinages”, тобто слова і вирази, створені драматургом з різноманітних мовних ресурсів [15, с. 92].

Зараз неможливо уявити англійську мову без таких поширених слів, як, *critical, extract, horrid, vast, hereditary, assassination, lonely, indistinguishable, fashionable, uncomfortable*, пріоритет вживання яких належить В. Шекспіру. Зауважимо, що деякі з його неологізмів не тільки збагатили англійську мову, але були запозичені (через транслітерацію або калькування) в інші мови. Прикладом слугує історія слова *friending*. Це неологізм від старого англійського (готського) слова *friend*, яке було відомо в англійській мові ще до 900 р (ME *friend, frend* зі значенням «друг», «улюблений», «родич»). В. Шекспір в «Гамлеті» вперше вжив форму *friending* [42, с. 127]:

And what so poor a man as Hamlet is

*May do, to express his love and **friending** to you... [78]*

Однак спочатку дане слово не прижилося в англійській мові, але з появою соціальної мережі Facebook (2004), воно стало активно використовуватися не тільки в англійській мові. В даний час це слово входить по частоті вживання в Мережі в першу десятку слів. Його сучасна дефініція:

1) to act as the friend of,

2) to include (someone) in a list of designated friends on a person's social networking site [23, с. 88].

Зауважимо, що загальна кількість слів, створених В. Шекспіром, за підрахунками Д. Крістела, становить 2200, але тільки 1392 Д. Крістел вважає справді шекспірівськими неологізмами [62, с. 123]. Згідно з підрахунками Дж. Шапіро, В. Шекспір вжив в «Гамлеті», вперше для себе, 600 слів, 170 з них є в певній мірі смисловими неологізмами: *to articulate - in the sense of "to negotiate"*, *cadent - in the sense of "dripping"*, *to force (meaning "to reinforce")*, *immediacy (meaning "immediate authority from")*, *incorpsed (incorporated)* [85, с. 208].

У «Макбеті», як і в «Гамлеті», неологізми зустрічаються надзвичайно часто: кожні два з половиною рядки. В цілому дослідники мовної спадщини драматурга сходяться на думці, що усього В. Шекспір ввів в обіг понад 2000 неологізмів. Не всі вони міцно закріпилися в подальшому в англійській мові, а доля деяких була вирішена тільки в наш час. Наведемо приклади деяких неологізмів: *impair – adjective for impure*, *indigest (disordered)*, *intrenchant (incapable of being cut)*, *virgmed (held securely)*, *incarnadine*, *oppugnancy*, *to stell* [23, с. 98].

Слід також зауважити, що, створюючи нові слова, В. Шекспір використовував деякі латинські слова в якості «будівельного матеріалу» для англійських: *stella (star): to stell, stelled*; *sistere (stand still): unsisting*; *oppugnans (resisting, fighting against): oppugnancy (to express warring*

opposition) [23, с. 91]. Цікаво, що дієслово *oppugn* у значенні “*to attack or oppose with words, action, influence*” не тільки зберігся в англійській мові до нашого часу, але наразі активно застосовуються у ЗМІ.

Деякі з наведених слів існують в сучасній англійській мові з трохи інакшим значенням. Слова *operant* зустрічається у трагедії «Гамлет»: “*My operant powers their functions leave to do*” у значенні “*operating, producing effect*”. Прикладом неологізму з трагедії «Макбет» слугує слово *incarnadine* у значенні “*blood-red, crimson*” [42, с. 127]:

Macbeth: *The multitudinous seas in incarnadine,
Making the green one red.* [81]

Н. К. Іванова, Р. В. Кузьміна зазначають, що серед основних принципів творення нових слів В. Шекспіром найбільш продуктивними є: конверсія, афіксація та словоскладання [23, с. 93].

Відсутність в той час суворих та чітких граматичних правил дозволяло В. Шекспіру сміливо здійснювати конверсію і переводити слова з однієї частини мови в іншу. Так, дієсловами стають іменники *label, cake, compromise, cow, elbow, secure, torture, bet, drug, gossip, humour, negotiate, partner, blanket, champion, film, hurry, petition*. Наприклад:

*To give the enemy way, and to **secure** us ...*
*He may at pleasure whip, or hang, or **torture**...*
*Would make the great'st king double, to be **partner'd** ...*
*Dost **dialogue** with thy shadow?* [81]

Крім конверсії драматург широко використовував афіксацію [23, с. 95]. Митець легко утворював нові слова, додаючи до вже існуючого прикметника типовий прислівниковий суфікс *-ly* (*instinctively, tightly, trippingly, threateningly, etc.*) або негативний префікс (eg. *unaware*).

Слід зазначити, що при утворенні нових іменників і дієслів В. Шекспір творчо використовував весь суфіксальний арсенал англійської мови – як англійські суфікси, так і романські. Наприклад, серед іменників можна

знайти кілька десятків слів з суфіксом **-ment** (від лат. -mentum), що позначає дію, продукт або результат цієї дії [42, с. 128]:

Excitements of my reason and my blood...

Whose white investments figure innocence... [81]

Аналіз лексичних інновацій В. Шекспіра вказує, безсумнівно, не тільки на глибоке знання ним рідної мови, а й його історії, а також інших, споріднених йому мов. Наприклад, лінгвісти ще в ХІХ столітті помітили, що драматург нерідко англізував іноземні слова для передачі не тільки словесного, а й історико-культурного колориту описуваного часу. Так, в «Гамлеті» він вперше використав слово **crants**, яке існує в кількох північних європейських мовах (“krans”, “krants”, “kranz”, “crance”) в значенні «корона», «вінок» [43, с. 128]:

Yet here she is allow'd her virgin crants,

Her maiden strewments, and the bringing home... [78]

Однак справжнім майстром слова В. Шекспір проявив себе, використовуючи такий засіб словотворення, як словоскладання: *roadway, leapfrog, birthplace well-bred, lackcluster, moonbeam, farmhouse*. Багато з цих слів змінили свою графіку (раніше вони писалися через дефіс), але до цих пір застосовуються в англійській мові [43, с. 128].

Отже, наведені вище приклади демонструють віртуозне володіння В. Шекспіром арсеналом засобів словотвору, які існували в його час, вміння моделювати за аналогією з уже існуючими словами абсолютно нові лексичні одиниці для того, щоб зробити мову своїх героїв більш виразною, внести в тексти творів нові денотативні, сигнікативні і конотативні значення слів. За допомогою експресивних вербальних засобів мовний портрет, який запам'ятається читачу, драматург застосовував різні способи словотвору. Тому, очевидним стає той факт, що неологізми є притаманною частиною ідіостилю драматурга.

2.3. Вербалізація концепту «трагічне» у трагедіях «Гамлет» та «Макбет»

Теорія трагічного встановлює природу трагічного у різні епохи письменства. У ній позначено наступні риси трагічного, які можуть бути присутні у тій чи іншій мірі у авторів різних часів: страждання особистості, загибель героїв, звеличення одвічних суспільно значущих стандартів, закладених у головних героях, як справжніх індивідуальностей, пошук суспільного сенсу життя людини та втрата незамінної люської особистості. Сприйняття В. Шекспіром трагічного, що сформувалося на ґрунті всієї попередньої художньої практики драматургії, має власні своєрідні ознаки. Драматург розкриває трагічний стан світу своїх героїв не долею або якою-небудь іншою надприродною силою, яка стає причиною нещастя людини. Він показує зло, яке людина заподіює своїми діями іншим або самому собі, світ людських пристрастей та те зло, яке знаходиться у внутрішньому світі людини. Адже у його драмах людина здатна сама визначати свою долю та не залежати від обставин [38, с. 159].

У шекспірівських трагедіях персонажі проявляються як сильні особистості, але їхні норавливі бажання та жорстке зіткнення суспільних та власних інтересів неодмінно призводять до фатального фіналу. Перш за все герой веде боротьбу не стільки із зовнішніми обставинами, скільки зі своїми прагненнями.

Під час своєї творчої діяльності драматург порушував проблему зла у людині. Глибоке джерело трагічного В. Шекспір знаходить в протиріччях, що виникають з високого розвитку особистості. Адже такі трагічні переживання, які зображені в поданих трагедіях можливі лише для людей, що володіють високим ступенем самосвідомості і гострим почуттям навколишньої дійсності. І тому одним із суттєвих питань життя для автора стало зло, яке захоплює душі гідних людей. Воно виникає з низинних, егоїстичних мотивів, з прагнення до володіння матеріальними благами. Видається можливим прослідкувати цей прояв справжнього трагізму у

творах драматурга . У душах високоповажних осіб запанувала необхідність скоїти зло, яке вони виправдовують високими суспільно-моральними цілями, які переслідуються. Оскільки герої автора трагедій займають високе соціальне становище, то кожен їх вчинок безпосереднім чином впливає на стан суспільства і держави. Цей трагічний динамізм має наслідком злочинний вчинок героя та неодмінну загибель героїчного. Автор надають значущості і величі зображені фатальні події великим може бути людина перед обличчям ворожих обставин і в стражданнях знаменують триумф героя, адже головні герої мужньо встають перед ворожими обставинами і витримують усі страждання.

Тому видається можливим виділити концептуальний простір трагічного в п'єсах В. Шекспіра, який розкривається у мовному аспекті трагедійної картини світу, а саме у вираженні засобами мовної і мовленнєвої репрезентації тематичних ліній у контексті трагічного [38, с. 147]. Такими засобами в аналізованих трагедіях є авторські неологізми – Shakespeare's coinages. В семантичній структурі шекспірівських новотворів переважає конотативний аспект значення з негативною оцінкою, актуалізація якої посилює драматичне напруження ситуації, викликає у читача почуття співпереживання героєві в його боротьбі зі злом.

Досліджуючи пласт неологізмів, представлених в аналізованих трагедіях, ми помітили часте використання лексичних одиниць з негативним значенням. Для надання такого відтінку словам драматург використовував різні афікси: *un-*, *-less* та створював свої власні новоутворення. Подібні словоформи насамперед зустрічаються в трагедії «Макбет» і несуть трагічну передачу емоційного стану героя і всіх подій, що відбуваються. Для надання слову негативного змісту драматург використовував негативний префікс **un-** наприклад: *unmask*, *unlock unhand*, *unveil uncape*, *uncheck*, *uncoiled*, *uncuckolded*, *uncurbable*, *uncurse*, *undeeded*, *unbered*, *unaneled*, *unauspicious*, *unbefitting*, *unblessed*, *unbloodied*, *unbuild*, *unchanging*, *uncharmed*, *unclaimed*, *unnerved*, *untalked*, *the unshrinking station* [44, с. 175].

За підрахунками Д. Крістела, слів, створених за цією моделлю, у В. Шекспіра не менш 309 [63, с. 123]. З наведених прикладів очевидно, що драматург не просто створював слова з негативним змістом, але і з протилежним значенням щодо вже відомих слів, тобто однокореневі і різнокорінні антоніми (пор. *untender vs tender, unprofited vs profited, unpolluted vs pure, unscratched vs smooth, unvarnished vs polished, untreasure vs precious, antipathy vs sympathy* . Також активно застосовувався негативний суфікс *-less*: *aidless, featureless, 'my confineless harms'* ('boundless'), *'a staunchless avarice'* ('that may not be held back') [66, с. 123]. Саме тому видається можливим відтворити концепт «трагічне» у творах «Гамлет» та «Макбет».

У зв'язку з цим, досліджуючи мовний аспект аналізованих трагедій, ми виявили, що трагічне має у В. Шекспіра одне джерело - зіткнення інтересів людей, що переслідують цілі, які відповідають особистим характером і бажанням кожного та протиріччя, що виникають з високого розвитку особистості. Шекспірівська трагедія поєднує зображення об'єктивно трагічної зовнішньої ситуації з найглибшими трагічними переживаннями героїв. За допомогою власних новоутворень, яким він додав негативного значення драматург створив приголомшливі картини душевних мук, що терзали людей. Такі трагічні переживання можливі лише для людей, що володіють високим ступенем самосвідомості і гострим почуттям навколишнього їх дійсності, якими і є герої його трагедій [44, с. 175].

Тому, для побудови концептуального простіру «трагічного», який проявляється у виділенні неологізмів у аналізованих творах, нам необхідно виділити різні тематичні сфери, які виявляють найважливішу проблему епохи Ренесансу – проблему людської особистості.

У трагедії «Макбет» виявлено наступні тематичні сфери: «буття людини» (життя, смерть), «негативні почуття та емоції» (гнів, жах), «негативні дії» (вбивство, помста) [38, с. 218]. Натомість, у трагедії «Гамлет», взявши за основу праці англійських критиків (S.Johnson, S. Coleridge), ми

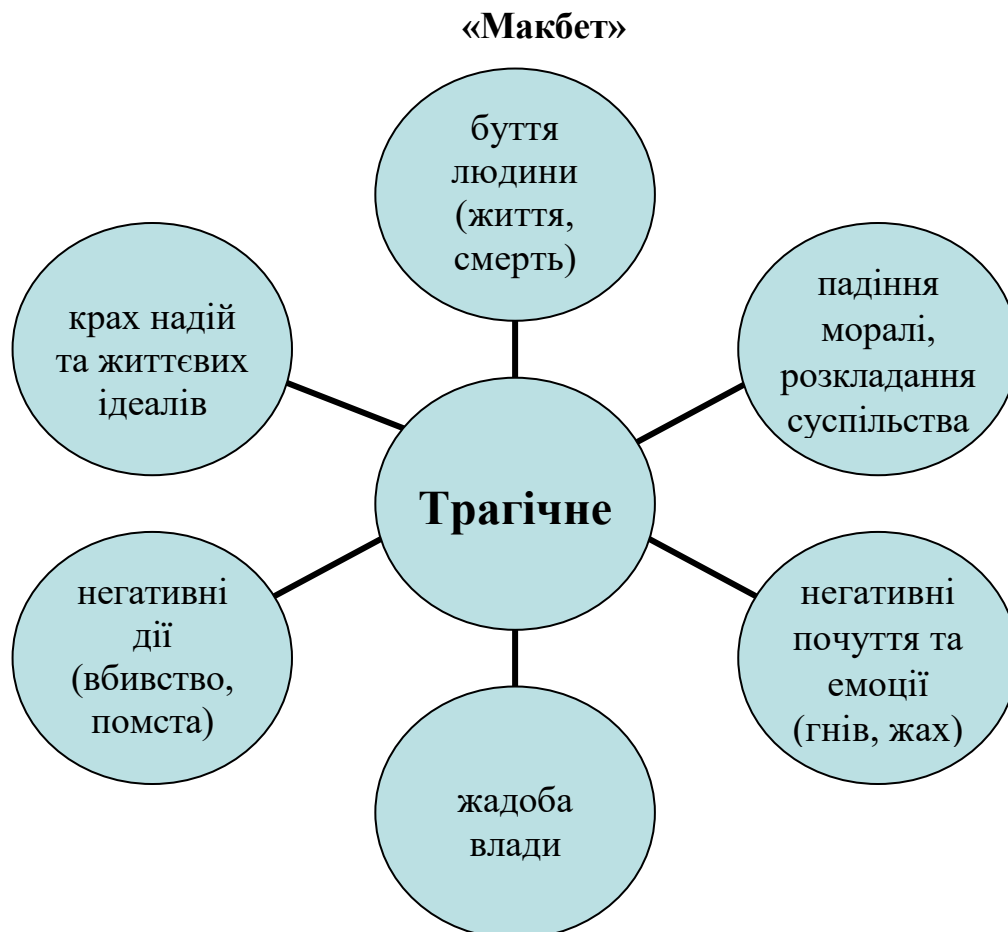
виокремили такі тематичні сфери, які віддзеркалюють трагедійну картину світу:

- 1) нерішучість (hesitation – нерішучість Гамлета виконати прохання примари батька);
- 2) падіння моралі, розкладання суспільства (inherited sin and corruption);
- 3) збіг обставин (serendipity – в п'єсі занадто багато збігів і випадковостей: це і вбивство Полонія, і напад піратів на корабель Гамлета, і обмін рапірами під час бою між Гамлетом і Лаерт);
- 4) помста сина за батька (son's seeking revenge – молодий Фортінбрас хоче помститися Данії за батька, убитого старшим Гамлетом, Лаерт – за вбивство Полонія, Гамлет мстить за свого батька Клавдію) [28, с. 207].

Процес відображення трагедійного світоуявлення віддзеркалено на Рис. 2.4.

Рис. 2.4.

Тематичні сфери концепту «трагічне» у трагедіях «Гамлет» і

Усе вищезазначене дає змогу прослідкувати у трагедіях використання В. Шекспіром неологізмів, які відображають трагічність світосприйняття драматурга. У зв'язку з цим більша частина неологізмів відображає усі тематичні сфери, які подані на Рис. 2.4. і відтворюють трагедійну картину світу у творах драматурга.

Отже, концептуальний простір трагічного, виражений за допомогою неологізмів з негативною конотацією можна схематично зобразити так на Рис. 2.5.

Рис. 2.5

Мовні засоби (Shakespeare's coinages) репрезентації тематичних сфер у трагедіях «Гамлет» та «Макбет»

Так, створивши схему лексичних одиниць (докладніше див. Дод. В), які репрезентують «трагічне» в аналізованих творах, ми можемо проаналізувати неологізми з точки зору концептуального простіру «трагічного».

За даними британських лінгвістів Дж. Хоупа та Д. Крістела можна знайти достатньо велику кількість «williamisms» (вперше записано в Оксфордському словнику англійської мови) – 62 з них – більшість з яких є новими словами, які винайшов В. Шекспір, вони явно пов'язані з темами і діями п'єси [66, с. 395].

Зупинимось докладніше на аналізі певних неологізмів. Розглянемо нову лексичну одиницю, пов'язану з центральною подією у промові Макбета:

*“If the **assassination***

Could trammel up the consequence” [81, с. 54]

“Assassin” і “assassinate” вже використовувалися, і робилися інші спроби знайти іменник для «акту вбивства», наприклад, “assassinment”, “assassinacy” і “assassinay”. Але В. Шекспір з невідомих причин не використав ці слова у трагедії, а винайшов своє. І це його використання, яке залишилося в мові.

Інші слова, пов'язані з вбивством теж були винайдені драматургом. Макбет говорить про Банко і Флінсе:

*They are **assailable** (open to assault)* [81, с. 82]

І ми знаходимо два нових дієслова, що відбивають почервоніння крові :

*The multitudinous seas **incarnadine**,*

Making the green one red. (dye with incarnadine) [81, с. 42]

*Go prick thy face and **over-red** thy fear (cover with red)*

В. Шекспір створив поетичне дієслово “incarnadine” від італійського слова “incarnardino”, щоб передати червоний колір. “Incarnadine” (“flesh-coloured, carnation”) (червоний) вже використовувався як прикметник і іменник, але це був перший раз, коли воно використовувався як дієслово.

В. Шекспір використовує такі неологізми для того, щоб описати дії головного героя. Наприклад, він використовує “*vaulting*”, щоб описати марнославство Макбета [43, с. 202] :

“... *only vaulting ambition, which o'erleaps itself
And falls on the other*” [81, с. 53]

Він описує своє бачення примари Банко як “*unreal mockery*” і його стан свідомості як *self-abuse* (self-deception, «самообман»). Впевненість Макбета в тому, що йому не може бути завдано шкоди драматург висловлює ще двома новоутвореннями:

“*As easy mayst thou the intrenchant air* (incapable of being cut)
With thy keen sword impress, as make me bleed [81, с. 53]
Let fall thy blade on vulnerable crests ...” (capable of being wounded)

Для підкреслення хоробрості Макбета та сили його духу застосовані наступні неологізми:

“*And champion me to the utterance*” (*challenge*) [81, с. 19]

Тут *champion* з'являється вперше як дієслово, але не в його сучасному розумінні «захищати». Замість цього у промові Макбета термін використано у значенні «кинути виклик або перемогти»: він насмілюється кинути виклик долі та як чемпіон дійти до переможного кінця.

Варто зазначити, що даний прислівник В. Шекспір використовує тільки у цій трагедії.

“*We might have met them dareful*” (‘full of daring’);
“*Direness, familiar to my slaughterous thoughts,
Cannot once start me*” (*dreadfulness*) [81, с. 80]

Таким чином, трохи більше половини «williamisms» (шекспірівських неологізмів) у п'єсі (32) зустрічаються саме у словах Макбета.

Разом з тим, необхідно зупинитися на вступній промові леді Макбет, у якій також можна знайти декілька цікавих нових лексичних одиниць:

“*That no compunctious visitings of nature
Shake my fell purpose (remorseful)*” [81, с. 49]

Звернемо увагу на цей неологізм “*compunctious*”, тому що драматург міг використати інше слово “*remorseful*”, як у ранніх п'єсах (наприклад, «Генріх VI»). Воно має таке ж значення і підкреслює напруження головної героїні. Але у попередньому рядку вже було вжито “*remorse*” (*Stop up the access and passage to remorse...*), тому В. Шекспір вирішив винайти інше слово, яке відображало б сутність сказаного головною героїнею. Пошук в «Історичному тезаурусе Оксфордського словника англійської мови» (2009) показує, що альтернативи для “*remorseful*” не існувало – тому він її створив.

Перейдемо до наступного неологізму “*impede*”. Коли леді Макбет читає лист свого чоловіка про пророцтва Трьох відьом, вона планує допомогти йому, щоб воно здійснилося. Вона планує заохотити Макбета отримати корону Шотландії і допомогти йому подолати “*All that impedes thee from the golden round*” [81, с. 53].

Як бачимо з вищенаведених прикладів, більшість неологізмів п'єси мають негативну конотацію. Вони мають відтінки чогось зловісного, загрозливого, неприємного. І це створює саме ту неперевершену атмосферу трагедії, а також дозволяє розкрити авторові внутрішній стан головних героїв. Розглянемо наступні прикметники: “*shipwracking storms*”, “*choppy finger*” (“full of clefts”), “*mousing owl*” (“mouse-hunting”), “*stealthy pace*”, “*surfeited grooms*” (“fed to excess”), “*fitful fever*” (“full of fits”), “*shard-born beetle*” (“born in dung”), “*rooky wood*” (“full of rocks”), “*sweltered venom*” (“exuded like sweat”), “*thick and slab*” (of gruel, “semi-solid”). Половина вільямізмів (31) в цій п'єсі – прикметники.

Негативний тон розкривається також у іменниках та прикметниках: “*I'll devil-porter it no further*”, *water-rugs* (“rough-haired water-dogs”, context: classifying assassins), “*no rubs nor botches*” (“flaws”), “*the hedge-pig whined*” (“hedgehog”, context: witchery), “*untimely emptying*”, “*uproar the universal peace*” (“throw into confusion”).

Інші використовуються в явно тривожному контексті: “*aroint thee, witch!*” (“begone”), “*this even-handed justice*” (context: a poisoned chalice),

“I have *drugged* their possets” (context: murder), “suffer in *exposure*” (“public exhibition”, context: frailties), “the *valued* file” (context: classifying assassins), “*summer-cloud*” (context: something that overcomes) [81].

Таким чином, із вищезазначеного виходить, що у трагедії «Макбет» переважають неологізми з негативним забарвленням. Тому видається можливим побудувати концептуальний простір «трагічного» у п'єсі В. Шекспіра як один з складових трагедійної картини світу. Джерелом трагічного зокрема у п'єсах драматурга, виступає сама людина, як цілісна особистість і, відповідно, дії, які зумовлені глибинними сторонами її внутрішнього світу, що розкривається та підкреслюється у драматурга саме за допомогою нових лексичних утворень. Завдяки створеним неологізмам можна простежити, що джерелом трагічного в його драмах є зло, яке людина заподіює своїми діями іншим або самому собі [38, с. 212].

Існування концептуальної трагедійної картини світу дає змогу усвідомити концепт трагічного у світосприйнятті драматурга. Її відображення як системи знань певної особистості, виражається у мовному аспекті творів, у даному випадку, саме через неологізми.

Значне превалювання неологізмів з негативним змістом пояснюється тим фактом, що під час написання трагедії світогляд В. Шекспіра зазнав певних змін, бо драматург почав переглядати ідеали гуманізму та взагалі основи гуманістичного світогляду. Розуміння сутності зла у самій людині змінилося докорінно та стало визначатися не зовнішніми силами, які впливають на особу, а існуванням цього зла у природі самого індивіда: люди завжди були і будуть схильні до недобрих прагнень, та спроможні на злочинні дії [74, с. 208]. Проведений нами аналіз демонструє той факт, що для того, аби реконструювати концептуальний простір «трагічного» в межах зазначених тематичних сфер, В. Шекспір створив власні неологізми, які відображають трагізм та усвідомлення зла, корінь якого в самих героях творів. І це становить вищу форму прояву концепту «трагічне».

Висновки до Розділу 2

Проведене у другому розділі дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

Виявивши і дослідивши застарілі слова, ми розглянули їх кількісне співвідношення в трагедії В. Шекспіра «Гамлет». Таким чином, ми дійшли до висновку, що у п'єсах найбільш уживаними є лексичні архаїзми. Слово може повністю «застаріти», тобто вийти з ужитку та бути заміненим іншим синонімічним словом, або значення певного слова може змінитися та відійти з активного вживання. Велика кількість застарілих слів і виразів використаних В. Шекспіром, увійшли в загальний словниковий фонд мови, що свідчить і про лінгвістичну геніальність поета, і про його колосальну популярність.

Застарілі слова представляють собою неоднорідний пласт слів у творах цього англійського письменника: нове формуються не шляхом скасування старого, а шляхом поповнення, вдосконалення старого – причому нове співіснує зі старим – і це підтверджується всіма фактами мови. І все ж наявність в англійській літературі значної кількості застарілих слів і виразів пояснює ту велику роль, яку вони відіграли у поповненні словникового складу і в становленні лексичних норм англійської мови.

Отже, В. Шекспір при утворенні нових слів виходив зі своїх потреб як митця надати висловлюванням своїх героїв нові фарби, написати за допомогою експресивних вербальних засобів мовний портрет, який запам'ятовується читачу. Тому неологізми є визначальною складовою ідіостилю драматурга.

Достатньо великий пласт пасивної лексики, куди входять архаїзми та неологізми є і залишається незамінним джерелом стилістичних засобів для авторів художніх творів.

Аналіз представлених лексичних одиниць дозволив нам розглянути один із аспектів реалізації картини світу в шекспірівських трагедіях –

концептуальний простір трагічного в п'єсах драматурга, який представлено у вигляді схеми трагічного.

Форма відтворення трагедійного світобачення у трагедіях В. Шекспіра функціонує у схемі «трагічного». Це обумовлено впливом певних чинників на світосприйняття драматурга, адже історичні події та соціальне середовище позначилися на його розумінні вчинків людини у навколишньому світі. Окрім того простежується і жанрова специфіка трагедій. Тому у мовному плані ми визначили мовні засоби вираження трагічного, а саме неологізми, як реалізація індивідуально-авторського світосприйняття В. Шекспіра.

Зацікавленість В. Шекспіра світом людини, його ставлення до центральної проблеми епохи Ренесансу, а саме проблеми людської особистості – проявляються у побудові концептуального простору трагічного, утвореному за допомогою різних тематичних сфер («буття людини» (життя, смерть), «негативні почуття та емоції» (гнів, жах), «негативні дії» (вбивство, помста), які в свою чергу виражені неологізмами драматурга, які він створив задля найбільшого розкриття характерів головних героїв.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ

3.1. Особливості формування англomовної лексичної компетенції учнів 11-х класів

У своїй дисертації М. Б. Кумпан наводить слова видатного професора лінгвістики та секретаря британської Асоціації прикладної лінгвістики Д. Вілкінса: «Без знань із граматики можна передати досить мало, проте без знань лексики (словника) не можна передати нічого» [26, с. 5]. І дійсно, першорядним компонентом в оволодінні мовою є саме засвоєння лексики. І тому у Методиці навчання іноземних мов первинна увага приділяється технологіям вивчення нових лексичних одиниць. Цей факт пояснюється тим, що при недостатньому володінні лексикою спілкування значно обмежено. Ця проблема можна подолати за допомогою систематичного підвищення лексичної компетентності та загальної комунікативної компетентності. оскільки багатий словниковий запас спрощує виконання навичок слухання, говоріння, читання і письма англійською мовою, сприяючи ефективному та успішному спілкуванню.

Спеціалістами із методики навчання іноземних мов визначено особливі фактори, які враховуються при вивченні лексичної одиниці. У процесі засвоєння нової лексичної одиниці не доцільно спиратися лише на запам'ятовування значення слова. Залежно від вивчення правильної письмової норми та чіткої вимови, що передбачає розуміння транскрипції, буде відбуватися формування вокабуляру учнів. До того ж віднесеність до тієї чи іншої частини мови, частота застосування та відчуття новизни (неологізми, старомодні слова, архаїзми), сполучуваність з іншими членами речення, реєстр (формальний/неформальний, технічний/загальний) та асоціативність (виявлення взаємозв'язків між словами та предметами або явищами навколишнього світу) [26, с. 19]. Оскільки оволодіння іншомовною лексичною компетенцією, що є складником іншомовної комунікативної

компетенції, визначається як фундаментальний та визначальний процес вивчення мови, то необхідно неодмінно взяти до уваги вищезазначені фактори.

Навчання англомовної лексики є чільним і провідним складником навчального процесу в школі через те, що рівень спілкування залежить від словникового складу того, хто володіє мовою та його вміння реалізовувати в певних мовних ситуаціях [37, с. 94].

А. Р. Бухтоярова виокремлює декілька етапів у ході вивчення пасивного складу лексики, а саме архаїзмів та неологізмів, унаслідок чого при плануванні уроку вчитель обов'язково повинен спиратися на педагогічні та дидактичні принципи, оскільки від цього безпосередньо залежить сприйняття учням нової інформації [10, с. 132]. Виділяються наступні етапи:

1) початковий: розкриття поняття «архаїзм» та «неологізм», узагальнення знань учнів про застарілу лексику та новоутворення, встановлення їх місця і ролі в мові;

2) спеціальний: на уроках вивчаються джерела і сфери вживання архаїзмів та неологізмів, проводиться робота над правилами написання певних архаїчних лексичних одиниць на новотворів, робота за автентичними англомовними текстами дозволяє сформувати уміння знаходити зазначені компоненти спеціальної літературної лексики і застосовувати їх у мовленнєвих ситуаціях;

3) поглиблений етап передбачає проведення порівняльного аналізу архаїзмів та неологізмів української та англійської мов, у результаті якого будуть розвинені уміння перекладу зазначених лексичних одиниць;

4) повторення та закріплення: на даному етапі учні вільно використовують застарілі лексичні одиниці та новоутворення у комунікації та під час виконання письмових завдань, здійснюється контроль засвоєних знань учнями [10, с. 133].

Отже, кожен етап має на меті значне збагачення вокабуляру старшокласників для подальшого застосування нових лексичних одиниць в іншомовному спілкуванні. Проте, неабияке значення при вивченні пасивного складу лексики англійської мови мають вікові та індивідуально–психологічні особливості старшокласників, про які неодноразово стверджували педагоги. [10, с. 133]. Здебільшого українські вчені-методисти Т. К. Полонська та С. Ю. Ніколаєва наголошують, що ефективність отримання результатів навчання лексики безпосередньо залежить від індивідуально-психологічних особливостей учнів [41, с. 10]. Посилений розвиток інтелектуальних здібностей та мислення старшокласників становить перший фактор психічного процесу старшокласників [41, с. 12]. Зв'язок психологічних особливостей з навчанням англійської мови простежується у наступному: саме у старших класах в учнів спостерігається достатній рівень прояву комунікативних вмінь з використанням граматично та синтаксично правильних конструкцій у мові, що вказує на якісний прогрес у рівнях мовлення [41, с. 11].

Разом з тим, додаткову увагу слід приділити пам'яті, адже у старшокласників відбувається посилення її довільності. В цей час необхідно знайти методи подолання чинників розсіювання уваги, завдяки чому концентрація уваги та пам'яті буде сприяти розвитку пізнавальної сфери старшокласників, яка відбувається за рахунок зосередження уваги на певних предметах, явищах. Уяві старшокласників можна дати характеристику як специфічному внутрішньому світові, в якому можна побачити самокритичність до своїх думок і переживань, самоконтроль за своєю роботою і роботою творчої та репродуктивної уяви [10, с. 134]. Отже, труднощі ознайомлення з архаїзмами та неологізмами школярів полягає в тому, що упродовж усього навчального процесу та використання підручників подані в них неологізми часто сприймаються як слова активного вжитку, але зазвичай не є такими, а із застарілою лексикою учні загалом не знайомі. Доцільне створення методів впровадження вивчення архаїзмів та неологізмів

сприятиме формуванню англомовної лексичної компетенції старшокласників [10, с. 134].

Отже, наша подальша робота полягає у тому аби продемонструвати приклади планів-конспектів відомих закордонних вчителів-методистів. Особливу увагу необхідно звернути саме на те, як вчителі використовують архаїзми на уроках англійської мови при вивченні трагедій В. Шекспіра.

Видатний британський філолог, мовознавець, викладач, член Британської академії та Вченого товариства Уельсу Девід Крістел, який написав достатньо велику кількість наукових праць з історії англійської мови, а також окремо досліджував англійську мову за часів В. Шекспіра, пропонує декілька розробок власних уроків англійської мови, які спрямовані на ознайомлення учнів з особливостями читання трагедій В. Шекспіра та розвиток англомовної лексичної компетенції [61].

За словами лінгвіста Девіда Крістела, лише від 5 до 10 відсотків шекспірівської англійської мови відрізняється від сучасної англійської. Однак навіть цей невеликий відсоток може збентежити учнів і п'єси можуть видатися зовсім незрозумілими. На цьому уроці учні дізнаються про граматичні зміни з часів В. Шекспіра. Вони також вивчать деякі найпоширеніші елементи лексики та використовують свої знання для «перекладу» драматурга на сучасну англійську мову, а також спробують самостійно писати шекспірівською мовою.

З метою формування в учнів граматичної та лексичної компетентностей, запропонуємо фрагмент його уроку.

Topic: Archaic lexicon in the works of W. Shakespeare

Aims:

- To form an understanding among pupils about changes in the grammar of the 16th century, as well as about the basic elements of shakespeare's vocabulary, so that pupils can read and understand the plays of the playwright in the original;
- To teach students how to use archaic lexical units in the right context;

- To teach students to turn on their minds, make a discussion using famous quotes;
- To enlarge pupils' philological outlook and their knowledge about the country's culture.

Materials:

Glossary of archaic language of W. Shakespeare; Juliet's speech and its modern equivalent; dictionaries; grammar table; pictures from the tragedy.

Procedure

Warmer – introducing students to the language environment on the topic of the lesson using outstanding quotes (15 mins)

The warmer is aimed at attracting the pupils' attention to certain grammatical features of the texts of the playwright, as well as providing an opportunity to discuss some shakespeareisms.

T.: Look at these famous quotes from Shakespeare's plays. What are the current equivalents of the underlined words?

1. The fool doth think he is wise, but the wise man knows himself to be a fool. *As You Like It* [77]

2. This above all: to thine own self be true, ...

Thou canest not then be false to any man. *Hamlet* [78]

3. Give every man thy ear, but few thy voice. *Hamlet* [78]

4. Many a true word hath been spoken in jest*. *King Lear* [80]

*as a joke

T.: Do you agree with what is said in the quotes? Discuss with a partner.

Task 1 – reading about Shakespeare's grammar

T.: Let's read the following Text about the grammar rules that functioned in Early Modern English.

Changes in English grammar since Shakespeare's times

In order to read and understand Shakespeare, it is important to know that certain aspects of English grammar have changed since Shakespeare's time. Probably the most important change is that English no longer has two 'you' forms. In Shakespeare's time, 'you' was used as a more polite form, and 'thou' as a more familiar form. 'You' was also used for addressing more than one person and 'thou' to address one person.

Thou also had different verb conjugations to *you*, so Shakespeare would have said *you are*, but *thou art*, *you have* but *thou hast*.

T.: Now use this information to discuss the following questions.

1. What are two differences were there between 'thou' and 'you'?
2. Give an example of a Shakespearean verb ending for 'thou' and for 'he'.
3. Does your language (or any other language you know about) have two 'you' forms like Shakespearean English?

T.: To make this task easier, I will give you a table that illustrates the usage rules of archaic pronouns and their equivalents.

Task 3 – Shakespearean lexis

T.: Work in pairs, try to guess and match the Shakespearean vocabulary (1-15) with their contemporary equivalents (a-o). Use Glossary of archaic Shakespearean language.

Shakespearean words	Modern day
Prithee	Say
Fain	Please
Farewell	Yes
Nay	It was
Oft	Otherwise
Woo	Promise
Lest	Telling a lie
Swear	For fear that, in case
Twas	Flirt or romance
Perjury	Why
Else	Goodbye
Wherefore	Often
Methinks	I think
Pronounce	Willingly
Ay	No

T.: Now, read your answers, please (див. Дод. Г).

Task 4 – Modern-day Shakespeare

T.: What do you know about the play Romeo and Juliet? Who are the main characters? What happens in the story?

T.: First of all let's read an original version of this speech and translate it, remembering all the peculiarities of archaic grammar and vocabulary.

T.: Work with your partner to write a modern-day version of this famous speech from Romeo and Juliet. Make any changes you think are appropriate. (див. Додаток Г)

T.: Finally, let's read this possible modern-day version that is more understandable and comprehensible for all of us. (див. Додаток Г)

Task 5 – Imagine yourself as a playwright

T.: Make up a short dialogue with a partner, using as many of the words from the previous task as you can. Don't forget about archaic grammar. Use some pronouns (thou, thy, thine forms) and correct verb conjugation with endings. Then try to perform your dialogue, presenting yourselves as characters in the tragedies of the bard. Enjoy doing this!

Наступний фрагмент уроку буде запропонований вчителем з Великобританії Кріс Лімою.

Кріс Ліма – учитель, викладач і дослідник. Її основний інтерес – роль англійської літератури в навчанні англійської мови. Вона також зацікавлена у використанні нових технологій у викладанні і навчанні, особливо для заохочення учнів до читання. Її дослідження зосереджені на викладанні літератури і мови, а також ролі уяви в мовній освіті. Вона є координатором спеціальної групи з вивчення літератури, ЗМІ та культури.

У своєму уроці Кріс Ліма пропонує визначити значення мовної особистості В. Шекспіра у 21 ст. Вона ознайомить учнів з думкою інших авторитетних письменників про драматурга, аби вони змогли висловити свою власну думку про автора видатних трагедій.

Topic: Introducing W. Shakespeare

The aims of the lesson are the following:

1. To express actual ideas about Shakespearean creative work
2. To have a critical talk about the significance of Shakespeare's linguistic personality in the 21st century
3. Get to know the opinions of other authoritative writers about the playwright
4. Practise summarizing ideas and expressing their own opinion in writing
5. To investigate some peculiarities of the usage of Shakespearean language

Materials: a laptop, handouts and worksheets for pupils, glossary of Shakespearean language, a projector and screen

ACTIVITY 1 – SPEAKING FOCUS

Aims: ice-breaker; to give pupils the ability to express their views about Shakespeare; to raise awareness of the issues discussed in the lesson

T.: Discuss the questions below in pairs or small groups:

1. Have you ever watched Shakespeare's plays being performed, either in the theatre or in a film?
2. Have you ever read the texts of Shakespeare's tragedies? If so, tell me, please, did you read them in Shakespearean English or in translation?
3. Do you have any idea, why has Shakespeare become such a cultural icon?
4. In your opinion are Shakespeare's plays still raise relevant issues for people in the 21st century?

ACTIVITY 2 – LISTENING PRACTICE

Aims: to listen for getting basic information; to get acquainted with speakers' attitudes and ideas

T.: Watch a talk by John Bolton showing us lessons why the playwright is still relevant nowadays.

What lessons can we learn from the four plays below? Complete the table.

Video link: www.youtube.com/watch?v=5vM_8E7vut4

HENRY V	How we can use language to motivate people and work together to achieve an objective.
OTHELLO	Trust people who speak from the heart, not those who are confident speakers but lack honesty.
THE TAMPEST	Whatever new things we want to explore, we have to keep our minds open – imagination and understanding must expand with our ambition.
HAMLET	When you are in a difficult situation, be inventive and don't let the pressure of the moment get in the way of imaginative thinking.
THE MOST IMPORTANT LESSON	Imagination is crucial for everything in life, especially in crucial moments. Shakespeare can help us see how imagination is important.

ACTIVITY 3 – LANGUAGE WORK

Aims: to get acquainted with archaic English language

T.: Match Shakespeare's words to their modern equivalents. Use dictionaries.

SHAKESPEARE'S WORDS		CURRENT EQUIVALENTS	
1.	adieu	a.	I insist
2.	o'er	b.	please; may I ask you
3.	hath	c.	eye
4.	behold	d.	over
5.	thou	e.	has
6.	thy	f.	What did you say?
7.	prithee	g.	Look!
8.	say you?	h.	your
9.	I protest	i.	goodbye
10.	eyne	j.	you (informal or disrespectful)

T.: Now complete the lines with the appropriate word.

- I _____ in the sincerity of love and _____ kindness. (Othello) [82].
- And their _____, the knavish crows, disposer of remains /
Fly _____ them all, impatient for their hour. (Henry V) [79]
- Portia, _____, I have too _____ a heart. (The Merchant of Venice) [84]
- We _____ not of a fair and lucky war, / Since God so graciously _____ brought
to light / This dangerous _____ urking in our way. (Henry V) [79]
- Heaven _____ knows that _____ art false as hell. (Othello) [82].
- _____, no more: let him come when he will; (Othello) [82].

7. _____ , there stand the _____, noble Prince. (The Merchant of Venice)
[84]
8. That's a lie in _____throat. I charge you in his majesty's name (Henry V)
[79]

ACTIVITY 5 – WRITING PRACTICE

T.: Consider the ideas discussed in this lesson and also the extracts you read in Task 4. Write a short paragraph summarizing your own ideas including the next items for speculation:

1. Prove the significance of shakespearean creative works and trace its connection with the 21st century.
2. Consider major problems English language learners come across studying Shakespeare's tragedies.

Отже, у цьому вступному уроці для ознайомлення з мовою драматурга особлива увага приділяється, зокрема, на розкриття уявлень учнів про «труднощі» спілкування мовою В. Шекспіра та складнощі розуміння його п'єс. Кріс Ліма також пропонує учням поділитися попередніми знаннями про роботу поета та критично задуматися про його актуальність для сучасних читачів та аудиторії.

Вивчення досвіду зарубіжних фахівців надає нам можливість встановити, що навчання застарілої лексики на матеріалі автентичних текстів англійської мови, а саме п'єс В. Шекспіра, спрямоване на подальше формування лексичних навичок, розвиток лексичних умінь і поповнення лексичного запасу учнів, а також розвиток їх креативних можливостей. Так як архаїзми відтворюють колорит Єлизаветинської епохи, то учні 11-х класів мають можливість ознайомитися з національною культурою народу Великобританії та ознайомитися з певними особливостями англійської мови, і відстежити розвиток мови протягом століть. Таким чином, успішне оволодіння англійською мовою залежить від постійного та поетапного поповнення лексичного запасу школярів – формування лексичної компетенції, що є важливим аспектом мови та передбачає здатність до

коректного оформлення висловлювань і розуміння інформації носіїв британської вимови.

3.2. Комплекс вправ для формування лексичної компетенції учнів 11-х класів

З урахуванням теоретичних позицій дослідження нами була розроблена модель формування англомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів засобами автентичних текстів, яка складалася з системи вправ для навчання архаїзмів В. Шекспіра.

Розглянувши плани-конспекти зарубіжних вчителів-методистів для вивчення пасивного пласту лексики, ми запропонуємо свою систему вправ для навчання архаїчних лексичних одиниць при вивченні трагедій «Гамлет» та «Макбет» В.Шекспіра. Важливість системи вправ дозволяє оптимізувати систему навчання та забезпечує досягнення успіху в оволодінні англійською мовою.

T: In Ukrainian and many other languages, when referring to an interlocutor, various pronouns are used depending on sociolinguistic factors. The most common distinction is formal and informal. Formal address in the modern Ukrainian language is made using the second person plural of “ви”, addressed to one respondent. Addressing using the pronoun “ти” is considered informal. There was the same differentiation in the English language of the Elizabethan era

‘**Thou**’ was the familiar form of you and the verb added a special ending,

e.g. Thou comest = you come

Thou takest = you take

Thou mayst = you may

The polite form ‘You’ was used to adress to authorities and newcomers. The verb with this pronoun was used in plural form as in other European languages.

Therefore a conjugated verb would include an extra part – the second person singular:

To Be	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
I am	We are
Thou art	You are
He, she, it is	They are

EXERCISES

Task 1. Conjugate the following verbs, using the rules above:

1. To get
2. To take
3. To do
4. To come
5. To be
6. To see

As in modern English, we place the verb on the first place, i.e. we have an inverted word order in order to ask a question:

Are you? Should you? Were they? May you?

With the second person singular following this rule:

Art thou? Shouldst thou? Wart thou? Mayst thou?

Task 2. Work with a partner to ask the following questions in Elizabethan grammar. Then make up two questions of your own.

- Where are you from?
- What is your hobby?
- Where do you study?
- What are you doing here?

Task 3. Look in the dictionary and find the translation and meaning of the following words: *hence, thence, whence*. Complete the sentences with the correct word.

- You should move _____ to give notice to this nobleman as he has been waiting for your arrival.
- I went to the shop and _____ to my granny.
- They couldn't find out _____ the newcomers arrived.
- He went on foot to the river and _____ on board to the to the country of his dreams.

- _____ came the the group of policemen. What's the matter?
- Moving in the direction _____they came from, travelers decided to stop in Hertfordshire for sightseeing, and_____ take the first flight to return home.

Task 4. Change the following sentences from modern English, to Shakespearean (or Elizabethan) English based on the new words you just learned!

1. You are a summer's day that has come after the winter snow. 2. From here forth, I do proclaim to you that you are the angel of my life 3. Where is the flower I sent? Is it on your table at home? 4. Do you know where to go? I will direct you to go over there. 5. The smile on your face has gone. Are you angry?

Task 5. Translate modern English into Shakespeare's language

1. To tell the truth, Jerry seem to be a well-mannered noble.
2. Arguing for an hour, the environmentalists didn't manage to come up with the decision.
3. To my mind, telling a falsehood was her strategy.
4. According to his promise, Andie left this cozy apartment in a week.
5. I suppose you will study modern linguistic studios.
6. You was deceived by this miserable betrayer, so this faithless man will incur the deserved punishment.

Task 6. Match up Shakespearean phrases to present-day English version

Modern English version	Shakespeare's version
1. You have it all now, you're King, Cawdor and Glamis, just as the witches promised you.	a. <i>"I fear / Thou played'st most foully for't"</i>
2. I fear that you've got all you've achieved by foul, evil deeds.	b. <i>"Ride you this afternoon?"</i>
3. If he'd not been invited to our feast there would be a gap and the whole thing would be spoilt.	c. <i>"Fail not our feast"</i>
4. Are you going out riding this afternoon?	d. <i>"If he'd been forgotten / It had been as a gap in our great feast"</i>
5. Don't forget to come to our feast.	e. <i>"Goes Fleance with you?"</i>

6. Is your son Fleance also going riding with you?	f. <i>“Our fears in Banquo / Stick deep”</i>
7. I hear that Malcolm and Donalbain are hiding in England and Ireland.	g. <i>“They hailed him father to a line of kings.</i>
8. I have very deep worries and fears about Banquo.	h. <i>“No son of mine succeeding”</i>
9. The witches have predicted that Banquo’s children will be kings.	i. <i>“We hear our bloody cousins are bestowed / In England and in Ireland.”</i>
10. I have no children so none of my sons will get to be king.	j. <i>“Thou hast it now: King, Cawdor, Glamis all / As the weird women promised”</i>

Task 7. Shakespearean English is quite different from the English we speak today. Can you match Lady Macbeth’s lines (1–5) with their translation into modern English (a–e)?

1. He has almost supped [81, c.79]	a. Are you too scared to go and get what you really want?
2. Art thou afeared to be the same in thine own act and valour as thou art in desire? [81, c.15]	b. When Duncan is asleep I’ll get his two servants so drunk that they won’t remember a thing the next day.
3. When you durst do it then you were a man [81, c.28].	c. He has practically completed the dinner.
4. But screw your courage to the sticking place and we’ll not fail [81, c.34].	d. You were manly when you were brave enough to do it.
5. When Duncan is asleep his two chamberlains will I with wine and wassail so convince that memory, the warder of the brain will be a fume [81, c.21].	e. Set your mind on what you want to do and we’ll not fail.

Task 8. Reading Macbeth Act 1, Scene 7

Identifying Lady Macbeth’s persuasive techniques. After reading the tragedy, we’ve noticed that Lady Macbeth did not convince her husband to kill the King Duncan straightway, but at last she succeeded. It can be claimed that she was aware of certain persuasive methods. In the scene you have just read, she make a

brilliant use of some persuasive techniques in order to archive what she wants. Here are some examples of these means:

- a. Flattery
- b. Reassurance
- c. Putting someone down
- d. Emphasizing determination

For extracts 1–4, decide which of the persuasive techniques a–d she is using.

1. I have given suck, and know how tender 'tis to love the babe that milks me. I would, while it was smiling in my face, have plucked my nipple from his boneless gums and dashed the brains out, had I so sworn as you have done to this.

2. Was the hope drunk wherein you dressed yourself? Hath it slept since? And wakes it now to look so green and pale on what it did so freely?

3. When you durst do it then you were a man.

4. But screw your courage to the sticking place and we'll not fail [81].

Task 9. Role play

Your task is to convince someone to do what you want from him. Use persuasive methods that you learnt about. Use archaic grammatical forms and archaisms.

Task 10. "Be The Bard"

Shakespeare was also known for making up words - so make up at least one word in your paragraph and write the definition in the place provided below.

Invented Word:

Definition:

Task 11. Now you are going to practise your writing skills: Hamlet on Twitter

I would like to offer you the following task: Use your imagination and transfer Hamlet in present days. He is a Prince of Denmark who is fond of social networks and started his blog on Twitter. Write the posts that Hamlet would publish. Inform us about his thoughts about the family, his friends, the social

situation in the countre, and his general feelings. You can use certain Shakespearen coinages.

Task 12. Writing an interview

Imagine that you are an editor of the famous magazine. Write an interview with your favourite celebrity using Shakespeare's words from our glossary. Furthermore, keep in mind that you should use some inverted word order and syntax patterns that were common at that time. Some tips of syntax usage for your interview-conversation

- Normal syntax is subj. + v. + obj. (e.g. Director Markus Dorris checks the orders.).
- Sometimes inverted syntax was used by the playwright in that period of development of the English language : obj. + subj. + v. (i.e. The orders, director Markus Dorris checks).

Отже, доцільність використання даного комплексу вправ буде обґрунтована у наступному розділі.

3.3. Експериментальна перевірка ефективності використання комплексу вправ для формування лексичних компетенції учнів 11 класу при вивченні трагедій «Гамлет» та «Макбет» В. Шекспіра

Метою експериментального навчання було апробування комплексу вправ для формування англомовної лексичної компетенції в учнів 11 класу при вивченні трагедій В. Шекспіра. Реалізації мети сприяло визначення кола завдань:

- 1) розробити матеріали, що відповідали б поставленій меті експериментального навчання;
- 2) провести експериментальне навчання за системою вправ, запропонованих в підрозділі 3.2;
- 3) провести прикінцеве тестування учасників експериментального навчання; обчислити отримані результати і визначити ефективність запропонованої методики навчання.

Експериментальне навчання щодо формування англомовної лексичної компетенції учнів засобами автентичних текстів проходило на базі спеціалізованого загальносвітнього навчального закладу № 1 ім. О. В. Суворова у 11-Б класі. В основному експерименті брали участь 30 учнів.

Дослідно-експериментальна робота передбачала 3 етапи:

1. Констатувальний. На цьому етапі було визначено наявний рівень сформованості лексичної компетентності учнів 11-х класів.

2. Формувальний. Даний етап передбачав побудову системи завдань з формування лексичної компетентності.

3. Контрольний. На цьому етапі ми остаточно переконалися, що запроваджена система завдань є ефективним комплексом формування лексичної компетентності учнів 11-х класів.

На першому етапі експерименту було сформульовано гіпотезу дослідження, яка ґрунтується на припущенні того, що формування англомовної лексичної компетенції в учнів старших класів відбуватиметься успішно, якщо джерелом відбору лексичних одиниць слугуватимуть автентичні англомовні п'єси, а саме трагедії В. Шекспіра.

Висунута гіпотеза передбачає розробку системи вправ, яка має забезпечити ефективність формування англомовної лексичної компетенції учнів старших класів.

Метою першого етапу було встановлення здатності учнів розуміти застарілі лексичні одиниці у трагедіях В. Шекспіра. Для досягнення поставленої мети учням було запропоновано пройти тест.

1. Give the definition of the term “archaism”.
2. Identify the features of “Elizabethan (Shakespeare's) language”.
3. Choose archaisms from the following words:

handle, clutch, thou, heat-oppressed, thee, avouch, betimes, divers, fardel, methinks, lief, prithe, quaff, riggish .

4. Guess the meaning of the following words and match with their definitions:

1. avaut	a) nothing
2. avouch	b) testify, prove
3. prithe	c) soon
4. enow	d) harmful
5. capon	e) go away !
6. betimes	f) over
7. naught	g) I beg you
8. noisome	h) study
9. quaff	i) enough
10. o'er	j) drink

У результаті аналізу отриманих експериментальних даних було виявлено рівні сформованості англomовної лексичної компетенції учнів старшої школи засобами автентичних текстів на початок експерименту:

Так, з 30 тестованих учнів 7 учнів не дали ні однієї правильної відповіді, 4 учні виконали вірно 2 завдання, 15 учнів відповіли правильно на 1 запитання, 4 учні виконали всі завдання. Результати зображені на Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Результати дослідження

Загальна кількість учнів	30 учнів
Виконали всі завдання	14%
Допустити помилки	86%

За результатами тесту був проведений аналіз труднощів, які виявили учні у процесі виконання тестових завдань. Лексичні труднощі охопили стильову адекватність у відборі лексичних одиниць, вживання застарілої лексики, нерозуміння значення архаїчних слів. Труднощі, які відчували учні у процесі виконання тестових завдань, були пов'язані з відсутністю глибоких знань

загальнокультурного характеру щодо англомовних країн, з розумінням застарілих лексичних одиниць та невмінням орієнтуватись у контексті.

Після аналізу отриманих результатів ми розпочали експериментальне навчання учнів 11 класу за розробленим комплексом вправ. Основна мета цього етапу експерименту полягала у перевірці ефективності розробленого в ході дослідження комплексу вправ для формування англомовної лексичної компетенції учнів 11 класу та впровадження його у навчальний процес.

Вправи для формування англомовної лексичної компетенції при вивченні трагедій В. Шекспіра впроваджувалися як на уроках англійської мови, так й в позаурочний час, а саме протягом тижня англійської мови присвяченого творчості драматурга.

На заключному уроці учням було запропоновано виконати аналогічні завдання, однак вони базувалися на матеріалі, що було вивчено на уроках англійської мови.

За даними, наведеними в таблиці 3.2, бачимо, що в учнів відбулися позитивні зміни, адже завдання виконали повністю 22 учні, 5 учнів виконали "вірно" 3 завдання, 3 учня виконали "вірно" 2 завдання. Результати представлені на Таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати дослідження

Загальна кількість учнів	30 учнів
Повністю виконали завдання	73%
Допустили помилки	27%

Таким чином, можна зазначити, що отримані дані підтверджують позитивний вплив розробленої експериментальної методики на рівень сформованості англомовної лексичної компетенції.

Отже, одержані дані свідчать про ефективність впровадження розробленого нами комплексу вправ для навчання лексики за трагедіями В. Шекспіра і доцільність його використання у навчальному процесі з метою його оптимізації.

Висновки до Розділу 3

У даному розділі зроблено спробу окреслити шляхи оптимізації процесу навчання лексичного матеріалу за допомогою використання розробленого комплексу вправ і довести, що їх впровадження у навчально-виховний процес підвищує мотивацію навчання, якість і швидкість засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу. Після аналізу науково-методичної літератури було визначено, що навчання лексики становить провідну та вирішальну складову в ході викладання англійської мови у старших класах. В першу чергу навчання та пізнання англійської мови можна співвіднести зі знанням певної частки лексичних одиниць. Однак лише лексичні навички забезпечують вільне володіння мовою та створюють підґрунтя для подальшого спілкування.

Отже, у ході роботи ми розглядали лексичні навички як один з провідних та фундаментальних складових змісту навчання англійської мови, в той час як навчання лексичного матеріалу має на меті формування цих вмінь.

На уроках вчитель повинен намагатися розвинути великий інтерес до вивчення англійської лексики, використовувати систему лексичних вправ для того щоб сформувати лексичні навички в учнів. Так, цілеспрямований відбір і введення у зміст навчання автентичних текстів надає учням знання про культуру, історію, географію та побут носіїв мови. А також сприяє формуванню англомовної лексичної компетенції у комплексі; урізноманітнює процес навчання, що сприяє підвищенню мотивації у навчанні англійської мови; дозволяє відпрацювати граматичні навички на автентичному матеріалі; сприяє порівнянню традицій та звичаїв у різних культурах, що відповідає на пряму сучасної освіти з навчання іноземних мов у контексті діалогу культур.

Ефективність розробленого комплексу вправ було апробовано у ході експерименту. Власне експеримент складався з констатувального та формувального етапів. Згідно з умовами експерименту учні навчалися

архаїчної лексики за творами В. Шекспіра. На формувальному етапі ми розробили і впровадили в освітній процес конкретну систему завдань для розвитку рівня сформованості лексичної компетенції. Після проведення формувального етапу експерименту в учнів спостерігалися помітні позитивні зміни. Так, учні засвоїли нові лексичні одиниці і були ознайомлені з певними особливостями мови В. Шекспіра. Експериментальне навчання учнів підтвердило ефективність запропонованої технології навчання архаїзмам англійської мови.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з розвитком мови лексика англійської мови постійно змінюється та безперервно збагачується. Мова – це живий організм, який сам регулює набір лексичних одиниць, який необхідний певному поколінню в певний час. Саме тому деякі слова живуть протягом століть, а деякі слова застарівають. Слова приходять в пласт активної лексики, йдуть з нього, повертаються або зникають зовсім. Це безперервний і незворотний процес, що впливає не тільки на мову, а й на суспільну свідомість.

Мета дослідження полягала в тому, щоб представити більш чітку класифікацію одиниць застарілої лексики та окреслити тенденцію використання неологізмів у трагедіях «Гамлет» та «Макбет».

У ході дослідження ми встановили до якого періоду розвитку англійської мови відноситься творчий метод В. Шекспіра та аналізовані трагедії. До того ж були простежені характерні фонетичні, граматичні, лексичні та синтаксичні ознаки трагедій автора.

Специфікою ранньоновоанглійського етапу було встановлення загальнодержавної мови та розповсюдження лодонського діалекту на всі галузі життєдіяльності людей. Здебільшого саме недотримання драматургом певних лінгвістичних канонів того часу зумовило стрімкий розвиток та зміни в англійській мові.

Мова В. Шекспіра відноситься до ранньоновоанглійський періоду, який охоплює другу половину XVI століття і першу половину XVII століття. Характеризується формуванням і подальшим розвитком норм національної англійської мови. Англійська мова цього періоду є подальшим і цілком природним розвитком системи англійської мови попереднього періоду. Мовна особистість В. Шекспіра дозволяє нам розглянути питання про формування нормативної літературної національної мови.

Очевидно, що вплив драматурга на формування англійських слів було найбільш сильним з точки зору складання слів, зокрема прикметників, а

також в області перетворення іменників у дієслова і навпаки. В ході нашої роботи ми відзначили, що драматург формував нові слова, перетворюючи дієслова в прикметники і іменники в дієслова, комбінуючи основи існуючих слів і винаходячи їх власні слова, таким чином представляючи лексичний потенціал мови і один з резервів поповнення лексичної структури мови. Ряд запозичених слів і похідних, отриманих з використанням суфіксів, що утворюють прикметник, також вказують на велику лексичну особливість творів Шекспіра. Створивши безліч власних своєрідних слів англійською мовою, видатний поет забезпечив англійську мову лексичними зразками як в формальному, так і в художньому сенсі.

У даній роботі були розглянуті різні визначення архаїзмів, і виведено найбільш загальне поняття: «архаїзм – застаріле слово, вираз або мовний зворот, витіснений синонімом з числа одиниць нейтральної лексики». Ми розглянули декілька дефініцій поняття неологізму («неологізм» – це «нове слово, що відповідає потребам спілкування, нове за значенням і за формою, що було створене за словотворчими законами даної мови або запозичене з іншої мови і що сприймається носіями даної мови в якості нового протягом певного часу»), а також виявили підходи до розуміння нового слова.

В ході дослідження з'ясувалося, що архаїзми діляться на групи лексичних і граматичних архаїзмів, а також поділяються залежно від ступеня старіння.

Архаїзми становлять дослідницький інтерес для лінгвістів. Вони мають тривалу історію досліджень і наявність вагомої кількості праць, присвячених їх вивченню. Незважаючи на це, все ще залишається безліч проблем, пов'язаних з визначенням і класифікацією архаїзмів.

В ході дослідження ми розкрили особливості мови Вільяма Шекспіра, провели аналіз архаїчної лексики і прийшли до висновку: Вільям Шекспір використовував у трагедії лексику, яка під час написання тексту ще не вважалася архаїчною, а з плином часу і розвитком англійської мови застарівала. Цю особливість можна віднести до неповторного авторського

стилю. В результаті проведеного аналізу були визначені групи і підгрупи, до яких відносяться архаїзми, наведені з трагедій В. Шекспіра «Гамлет» та «Макбет», а саме лексичні архаїзми (64% «Гамлет»; 81% «Макбет»), які переважають над граматичними (36% «Гамлет»; 19% «Макбет»). У художньо-історичній прозі застаріла лексика виконує номінативно-стилістичні функції. Сприяючи відтворення колориту епохи, вона водночас є безперечним стилістичним засобом її художньої характеристики та інструментом художнього розуміння дійсності, розуміння будь-яких проявів об'єктивного світу.

Достатньо великий пласт пасивної лексики, куди входять архаїзми є і залишається незамінним джерелом стилістичних засобів для авторів художніх творів. Незважаючи на те, що дані слова більш не вживаються в мові, вони є мовним спадком, який існує у художніх творах. Їх вивчення дозволяє нам розширювати свій словниковий запас і збагачувати свої знання про мову і культуру.

В ході дослідження специфіки використання неологізмів у творчості драматурга ми приходимо до висновку про те, що неологізми відображають рух в соціокультурному просторі англomовного суспільства в часі, виступають продуктивним засобом поповнення лексики і повністю відповідають потребам тієї епохи, коли творив драматург. Збільшення лексичного складу англійської мови відбувається не тільки кількісно, але і якісно: шляхом накопичення нових лексичних груп і появи нових семантичних нюансів (нових значень у вже існуючих слів).

Дослідження новоутворень драматурга приводять до висновку, що вони є засобом творчого розвитку англійської мови і являють собою конкретно історичні факти, закономірні явища в загальному розвитку словесно-художнього мистецтва народу. *Words coined by W. Shakespeare* функціонують в лексичному просторі словникового складу англійської мови, адже певні з них залишилися на периферії словникового складу англійської мови, а інші увійшли в активний пласт лексики, оновили англійську мову і

наразі стали загальноновживаними словами. Слід зазначити, що індивідуальні новоутворення В. Шекспіра змогли увійти в мову і стати надбанням всього мовного колективу. В. Шекспір не просто використовував мову для вираження думок, а досліджував її, сприяв лексичному збагаченню, надавав сенс кожному слову. Ця особливість – вміння бути зрозумілим і доступним кожній людині, але при цьому звучати гідно – пояснюється неймовірним почуттям мови та часу. І завдяки цій особливості, нові на той момент слова не вийшли з обігу зі смертю їх винахідника, а продовжують активно використовуватися досі.

У ході роботи ми зазначили, що драматург володів дійсно видатними уявленнями про рухливості своєї рідної мови. Він утворював нові слова шляхом перетворення дієслів в прикметники, а іменників в дієслова, поєднуючи основи вже існуючих слів і придумуючи свої власні слова тим самим представляючи собою лексичний потенціал мови і один з резервів поповнення лексичного складу мови.

Що ж стосується концепту «трагічного» у п'єсах В. Шекспіра, то в ході дослідження ми помітили превалювання лексичних одиниць з негативним значенням, що дало можливість побудувати концептуальний простір трагічного.

Концептуальний простір трагічного в п'єсах В. Шекспіра розкривається у мовному аспекті трагедійної картини світу, а саме у авторських неологізмах – Shakespeare's coinages. Подібні словоформи насамперед несуть трагічну передачу емоційного стану героя, всіх подій, що відбуваються, та відображають трагічність світосприйняття драматурга. Так, уведення у свої трагедії неологізмів з негативною конотацією дозволило авторові розкрити внутрішній стан головних героїв. У моделі трагічного було представлено трагедійну картину світу в п'єсах драматурга, яка визначається мовними засобами вираження трагічного, а саме неологізмами у трагедіях «Гамлет» та «Макбет», що є втілення індивідуально-авторського світобачення.

В ході роботи ми також дослідили теоретичні засади формування англомовної лексичної компетенції в учнів 11-х класів при вивченні творчості В. Шекспіра, а також запропонували комплекс вправ із формування англомовної лексичної компетенції та здійснили їх апробацію. Так, цілеспрямований відбір і введення у зміст навчання автентичних текстів надає учням знання про культуру, історію, географію та побут носіїв мови. А також сприяє формуванню англомовної лексичної компетенції у комплексі; урізноманітнює процес навчання, що сприяє підвищенню мотивації у навчанні англійської мови; сприяє порівнянню традицій та звичаїв у різних культурах, що відповідає напряму сучасної освіти з навчання іноземних мов у контексті діалогу культур.

Отже, отримані результати дослідження можуть слугувати теоретичною базою для подальшого вивчення архаїзмів та неологізмів В. Шекспіра, що становить перспективу подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Аникст А. Поэмы, сонеты и стихотворения Шекспира: Полное собрание сочинений в 8 томах. Том 8. М.: Искусство, 1960. 594 с.
2. Анисимов И. И. Из истории английского реализма. М.: Издательство Академии наук, 1941. 243 с.
3. Антрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка: учеб. пособие для студентов. М.: Дрофа, 1999. 288 с.
4. Аракин В. Д. История английского языка: учеб. пособие 2-е изд. М.: ФИЗМАТЛИТ, 2003. 272 с.
5. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. М.: Высшая школа, 1996. 376 с.
6. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. М.: Просвещение, 1990. 443 с.
7. Арсеньева М. Г. История английского языка. Введение в германскую филологию: учебник для филологических факультетов. 5-е изд., испр. и доп. М.: ГИС, 2006. 320 с.
8. Брайсон Б. Шекспир. Весь мир – театр. М.: Центр книги Рудомино, 2014. 318 с.
9. Бруннер К. История английского языка. М.: Издательство иностранной литературы, 2003. 534 с.
10. Бухтоярова А.Р. Психолого-педагогічні передумови вивчення учнями старших класів англomовних неологізмів. *Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі*: матеріали. всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22 лист. 2017 р. Полтава, 2017. С. 132-135.
11. Верба Л. Г. Історія англійської мови: посіб. для студ. та викл. вищ. навч. закладів. Вінниця: Нова кн., 2004. 304 с.
12. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1977. 310 с.

- 13.Виноградов В. С. Введение в переводоведение. М.: ИОСО РАО, 2001. 117 с.
- 14.Винокур Г. О. О языке художественной литературы. М.: Высшая школа, 1991. 448 с.
- 15.Гаврилук С. В. Shakespearean Impact on the English Language. *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи*: матеріали І всеукр. наук.-метод. конф., м. Шостка, 21 квіт. 2016 р. Суми: СумДУ, 2016. С. 91-92.
- 16.Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Изд. литературы на иностранных языках, 1958. 458с.
- 17.Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М.: КомКнига, 2007. 132 с.
- 18.Гинзбург Р. З. Лексикология английского языка: учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. 2-е изд., испр. и доп. М.: Высш. школа, 1979. 269 с.
- 19.Жук В. А. Аналіз словотворчих процесів в історії англійської мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Одеса, 2014. № 5. С. 157-161.
- 20.Зацний Ю.А. Развитие словарного состава современной английской мови. Запоріжжя: ЗДУ, 1998. 430 с.
- 21.Знаменская Т.А. Стилистика английского языка. М.: Едиториал УРСС, 2005. 208 с.
- 22.Иванова И.П., Чахоян Л.П., Беляева Т.М. История английского языка. Учебник. СПб: Лань, 2001. 512 с.
- 23.Иванова Н. К., Кузьмина Р. В, Смирнов-Рыжалов В. А., Шишкина С. Г. Уильям Шекспир – личность и творчество: современное прочтение: монография. Иваново: Иван. гос. хим.–технолог. ун–т, 2015. 248 с.
- 24.Кубрякова Е.С. Что такое словообразование. М.: Наука, 1965. 174 с.
- 25.Кузнец М. Д., Скребнев Ю. М. Стилистика английского языка. Л.: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР Ленинградское отделение, 1960. 175 с.
- 26.Кумпан М. Б. Формування англомовної лексичної компетенції в учнів старших класів гімназій у театралізованій діяльності: автореф. дис. канд. пед.

- наук: 13.00.02. Одеса, 2015. 21 с.
- 27.Куньч З. Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2005. 848 с.
- 28.Леонтьева Т. И., Шинкаренко Д. Е. Филологическое прочтение трагедии В. Шекспира "Гамлет, Принц датский" (опыт лексико-семантического анализа). *Труды дальневосточного государственного технического университета*. 2005. № 141. С. 204-208.
- 29.Лесных Е.В. К вопросу о классификации устаревшей лексики. Русский язык. Лингвистические наблюдения. Липецк: изд-во Лип. гос. пед. ун-та, 2000. 243с.
- 30.Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой; Ин-т языкознания АН СССР. М.: Сов. энцикл., 1990. 682 с.
- 31.Манюк, Е. С. Шекспиризм: языковое наследие У. Шекспира. *Идеи. Поиски. Решения*: сборник статей и тезисов XI Межд. науч.-практ. конф. г. Минск, 22 нояб. 2017 г. Минск: БГУ, 2018. С.108-113.
- 32.Матвеева Е. А. История английского языка. М.: НВИ–ТЕЗАУРУС, 2005. 104 с.
- 33.Михайлова Е. Г. Архаизация элементов языка в процессе его развития: автореф. дис. канд. филол. наук. Киев: изд-во Киевского гос. ун-та, 1987. 15 с.
- 34.Морозов М. М. Избранные статьи и переводы. М.: 1954. 269 с.
- 35.Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И. Стилистика английского языка. Киев: «Вища школа», 1984. 236 с.
- 36.Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Х.: Основа, 1998. 256 с.
- 37.Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підруч. для студ. вузів. К. : Ленвіт, 2002. 319 с.
- 38.Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровськ. ун-ту економіки та права, 2007. 364 с.

- 39.Павленко Л. Г. История английского языка: учеб. пособие. Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2006. 104 с.
- 40.Пилипенко В. Д. Особистісно орієнтовані технології у школі. Х. : Основа, 2007. 160 с.
41. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. К.: Педагогічна думка, 2014. 80 с.
- 42.Потапенко Н. В. Неологізми як невід'ємна риса творчості В. Шекспіра. *Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента:* за матер. ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 15 трав. 2019 р. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2019. – С.126-129
- 43.Потапенко Н. В. Роль лексичної компетенції при вивченні англійської мови. *Інноваційні підходи розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення:* за матер. ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 12 – 13 квітня 2019 р. Ізмаїл: ДІ НУ «ОМА», 2019. С. 200-203.
- 44.Потапенко Н. В. Специфіка використання неологізмів з негативним значенням у трагедіях В. Шекспіра. *Науковий пошук студентів ХХІ ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук:* за матер. ІV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 14 лист. 2019 р. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2019. С. 174-176.
- 45.Потапенко Н. В. Становлення і розвиток національної англійської мови у новоанглійський період. *Науковий пошук студентів ХХІ ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук:* за матер. ІV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 15 лист. 2018 р. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2018. С. 178-181.
- 46.Смирницкий А. И. Лекции по истории английского языка. 4-е изд. М.: Добросвет: КДУ, 2011. 236 с.
- 47.Сяська Н. В. Формування англомовної лексичної компетентності майбутніх учителів засобами автентичних поетичних текстів : автореф. дис. канд. пед. наук. Одеса, 2014. 21 с.

- 48.Тогоева С.И. Пространство для «нового слова». Слово и текст: психолингвистический подход : сб. науч. тр. Тверь, 2014. Вып. 14. С. 79–83.
- 49.Харитончик З.А. Лексикология английского языка. Мн.: Выш. шк., 1992. 229 с.
- 50.Хребтова А. В. Новые слова в английском языке : лингвокультурный аспект. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин, 2013. Кн. 1. С. 255 – 259.
- 51.Шанский Н. М. Лексикология современного русского языка: учеб. пособие для пед. ин-тов по спец. «Рус. яз. и лит.». Изд. 2-е, испр. М.: Просвещение, 1972. 328 с.
- 52.Шапошникова И. В. История английского языка: учеб. пособие. Новосибирск: Изд-во Новосиб. гос. ун-та, 2009. 506 с.
- 53.Шкилев Р.Е., Камалетдинова Е.Р. Влияние творчества Уильяма Шекспира на современный английский язык. *Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология*: сб. ст. по матер. IV междунар. науч.-практ. конф. № 2(4). М.: Изд. «МЦНО», 2017. С. 27-33.
- 54.Щеглова Н. В. Формирование коммуникативной компетенции в процессе обучения иностранным языкам. *Историческая и социальнообразовательная мысль*. 2011. № 4. С. 105–107.
- 55.Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. 2-е изд., доп. М.: Большая рос. энцикл., 2002. 709 с.
- 56.Abbott E. A. Shakespearian Grammar. London: Macmillan and CO, 1883. 537 p.
- 57.Barber Ch. Early Modern English. London: Andre Deutsch, revised edition. Edinburgh: Edinburgh UP, 1997. 288 p.
- 58.Baugh A. The History of the English Language. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall, 2002. 459 p.
- 59.Boyce Ch. Shakespeare A to Z: the essential reference to his plays, his poems, his life and times, and more. New York: Facts on File, 1990. 742 p.
- 60.Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com> (дата звернення 25.10.2019).

61. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 491 p.
62. Crystal D. Think on my Words: Exploring Shakespeare's Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 267 p.
63. Crystal D. Words in Time and Place: Exploring Language Through the Historical Thesaurus of the Oxford English Dictionary, 1st edition. Oxford: Oxford University Press, 2014. 304 p.
64. Gelderen E. A History of the English Language. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2006. 334 p.
65. Hogg R., Denison D. A history of the English language. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 205 p.
66. Hope J. Shakespeare's Grammar London: Thomson Learning, 2003. 424 p.
67. Hughes G. A History of English Words. Oxford: Blackwell, 2000. 452 p.
68. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language. Oxford, 1982. 260 p.
69. Kermode F. Shakespeare's Language. Harmondsworth: Penguin, 2000. 240 p.
70. Lamb J. Shakespeare in the Marketplace of Words. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 254 p.
71. Malless S., McQuain J. Coined by Shakespeare: Words and Meanings First Penned by the Bard. Springfield, Mass.: Merriam-Webster, 1998. 288 p.
72. McDonald R. Shakespeare and the Arts of Language. Oxford: Oxford University Press, 2001. 224 p.
73. Mugglestone L. The Oxford History of English. Oxford: Oxford University Press, 2006. 485 pages
74. Nikonova V. The Picture of the World in Hamlet and Linguistic Means of its Representation. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія Мовознавство*. 2003. Вип. 9. С. 204-210.
75. Oxford English Dictionary. URL:: <https://en.oxforddictionaries.com> (дата звернення 15.09.2019).

76. Polkovnichenko Y.G. Neologisms in Modern English. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. №12. С. 83-88.
77. Shakespeare W. *As You Like It*. New York: Harper Collins UK, 2011. 134 p.
78. Shakespeare W. *Hamlet, Prince of Denmark*. New York: Collins Edition, 1911. 170 p.
79. Shakespeare W. *Henry V*. New York: Harper Collins, 2012. 192 p.
80. Shakespeare W. *King Lear*. Wordsworth Classics : Wordsworth Editions, 1997. 176 p.
81. Shakespeare W. *Macbeth*. Hertfordshire: Wordsworth Classics, 1992. 128 p.
82. Shakespeare W. *Othello*. Hertfordshire: Wordsworth Editions, 1997. 176 p.
83. Shakespeare W. *Romeo and Juliet*. New York : The Macmillan Company, 1923. 181 p.
84. Shakespeare W. *The Merchant of Venice*. Hertfordshire: Wordsworth Editions, 200. 128 p.
85. Shapiro J. *Contested Will: Who Wrote Shakespeare?* New York: Simon & Schuster, 2010. 352 p.
86. Smith E. *The Cambridge Introduction to Shakespeare*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 178 p.
87. *The English Language: A Historical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 322 p.
88. *The History of English: A Student's Guide*. London: Hodder Education, 2005. 241 p.
89. *The Merriam-Webster Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 19.10.2019).
90. *Thesaurus*. URL: <http://www.thesaurus.com> (дата звернення 23.10.2019).
91. Yachnin P. *Shakespeare's World of Words*. London: Bloomsbury, 2015. 289 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Архаїзми у трагедії В. Шекспіра «Гамлет»

1. **Afear'd** (adj.) – afraid, frightened
2. **Against** (prep.) – by the time of
3. **Anon** (adv.) – soon, shortly, presently at once
4. **Antic or antick** (n., adj.) – clown, buffoon, or jester; having to do with a clown, buffoon, or jester
5. **Art** – am
6. **Article** (n.) a specific or critical point of time; juncture or moment
7. **Attent** (adj.) – attentive, heedful, intent
8. **Aught** (adv.) – in any degree; at all; in any respect
9. **Avouch** (n.) – assurance, guarantee
10. **Aye** – yes
11. **Ban** (v.) – to curse
12. **Bate** (v.) – permit; allow
13. **Belike** (adv.) – probably
14. **Betimes** (adv.) – at once
15. **Bourn** (n.) – boundary
16. **Brainish** (adj.) – impulsive or impetuous
17. **Bruit** (n.) – rumor
18. **Buzzer** (n.) – gossip
19. **Cap-a-pie** (adv.) – from head to foot, from top to toe
20. **Cautel** (n.) – trickery
21. **Clad** (v.) – clothed
22. **Clepe** (v.) – to call by the name of
23. **Clovest** – past tense of cleave – to cut or split
24. **Confine** (n.) – prison, place of confinement
25. **Cutpurse** (n.) – pickpocket, robber, thief
26. **Dar'st** (v.) – second-person singular simple present form of dare
27. **Dawning** (n.) – dawn, daybreak, early morning
28. **Didest** (v.) – did
29. **Disprize** (v.) – to scorn; disdain
30. **Distemper** (n.) – political disorder
31. **Dole** (n.) – grief, sorrow, sadness
32. **Doth** (v.) – does
33. **Espial** (n.) – (1) observer; person who spies on someone; (2) observation; discovery; act of spying on someone
34. **Eve** (n.) – evening
35. **Fear** (n.) – duty, solicitude, obligation
36. **Fie** (interj.) – for shame! Nonsense!
37. **Gross** (n.) – overall total, whole amount, the main body, bulk, or mass

38. **Hadst** (v.) – second-person singular simple past tense of have
39. **Hap** (v.) – happen, take place
40. **Haply** (adv.) – perhaps, by chance, maybe
41. **Hast** (v.) – have
42. **Herein** (adv.) – in here, in this (matter, situation)
43. **Jump** (adv.) – exactly, precisely
44. **Knave** (n.) – boy, lad, fellow, a male servant
45. **Knewest** (v.) – second-person singular simple past form of know
46. **Mayst** (v.) – second-person singular simple present form of may
47. **Methinks / methought** (v.) – it seems / seemed to me
48. **Moiety** (n.) – share, portion, part
49. **Morn** (n.) – morning
50. **Nay** – no
51. **O'er** – over
52. **Oft** (adv.) – often
53. **Passeth** (v.) – third-person singular simple present indicative form of pass
54. **Perchance** (adv.) – perhaps, maybe, by chance
55. **Prithee** (adv.) – please
56. **Reechy** (adj.) – dirty, filthy, squalid
57. **Russet** (adj.) – reddish brown in colour
58. **Sans** (prep.) – without
59. **Save** (prep.) – except
60. **Seest** (v.) – see
61. **Shalt** (v.) – shall
62. **Shouldst** (v.) – should
63. **Singeth** (v.) – third person singular simple present indicative form of sing
64. **Sith** (adv.) – conjunction, preposition since
65. **Sport** (n.) – amorous dalliance
66. **Stomach** (n.) – element of courage, exercise of valour
67. **Term** (n.) – state, condition, circumstance
68. **Thee** (pron.) – second person singular pronoun, objective form
69. **Thine** (pron.) – second person singular possessive pronoun
70. **Thou** (pron.) – second person singular pronoun, nominative form
71. **Thy** (pron.) – second person singular possessive pronoun
72. **Thyself** (pron.) – reflexive pronoun
73. **Wast** (v.) – was
74. **Wert** (v.) – were
75. **Wilt** (v.) – will
76. **Wouldst** (v.) – would
77. **Wrought** (v.) – past form from work
78. **Yawn** (n.) – to open wide, or lay open
79. **Yesternight** (n.) – last night
80. **Yon** (adv.) – there

Поділ архаїзмів за класифікацією І. В. Арнольд (трагедія «Гамлет»)

Лексичні архаїзми			Граматичні архаїзми
власне лексичні	лексико–семантичні	лексико–словотвірні	
cautel	avouch	morn	hast
bourne	ban	eve	hadst
brainish	bate	oft	doth
prithee	jump	dawning	didst
haply	gross	attent	art
betimes	article	hap	wast
belike	stomach		wert
moiety	confine		shalt
herein	against		wilt
bruit	dole		shouldst
methinks	term		wouldst
yesternight	fear		comest
disprize	lest		seest
cap–a–pie	save		singeth
perchance	yawn		passeth
sans	sport		say'st
sith	russet		canst
espial			findst
cutpurse			dar'st
fie			knewest
distemper			clovest
reechy			wrought
knave			thou
aught			thee
aye			thy
nay			thine
anon			thyself
afeard			clad
			mayst

Додаток Б

Архаїзми у трагедії В. Шекспіра «Макбет»

1. **Acture** (noun) – action
2. **Alack** (interj.) – expression of regret, sorrow, dismay, alarm
3. **A-night**: (adv.) – at night
4. **Art** (v.) – am
5. **A-twain** or **atwain** (adv. and adj.) – in parts; separated
6. **Avaunt** (int.) – forward
7. **Avouch** (v.) – to declare or state
8. **Aweary** – being fatigued or tired
9. **Beldam** (n.) – grandmother; old woman, ugly old woman
10. **Benison** (n.) – blessing
11. **Beseech** (v.) – beg, ask
12. **Beshrew** (v.) – curse; execrate; revile
13. **Betimes** (adv.) – immediately; at once
14. **Bodement** (n.) – prophecy
15. **Brinded** (adj.) – gray or tawny with patches of dark hues
16. **Camest** (v.) – second-person singular simple past of come
17. **Canst** – second-person singular simple present form of can
18. **Cautelous** (adj.) – clever, crafty; deceptive
19. **Certes** (adv.) – certainly
20. **Chuck** (n.) – endearing and/or attractive woman.
21. **Couldst** (v.) – second-person singular simple past form of can.
22. **Dispatch** (v.) – kill; reject; dismiss, although the authoritative
23. **Didst** – past tense second-person singular of do
24. **Dole** (n.) – fate
25. **Doth** – third-person singular present tense of do
26. **Drumble** (v.) – be lazy, slow, or sluggish
27. **Dup** (v.) – open, unlatch
28. **Eftsoons** (adv.) – in a moment; soon; presently
29. **Enkindle** (v.) – to set on fire; kindle
30. **Enow** (adv.) – enough.
31. **Erewhile** (adv.) – a while ago; a short time ago
32. **Erst** (adv.) – formerly; originally
33. **Esperance** (n.) –hope
34. **Eterne** (adj.) – eternal
35. **Fain** (adj.) – ready; willing; eager
36. **Feat** (adj.) – neat.
37. **Fee-grief** (n.) – private grief; grief endured by one person.
38. **Graymalkin** (n.) – (1) gray cat; (2) untidy woman.
39. **Harbinger** (n.) – a person sent ahead to provide lodgings
40. **Hark** (v.) – listen.
41. **Hast** – have
42. **Hath** – third-person singular present tense of have

43. **Heareth** – third-person singular simple present indicative form of hear
44. **Hither** (adv.) – to or towards this place
45. **Hurlyburly** (n.) – noisy disorder and confusion
46. **Issue** (n.) – child(ren), offspring, family, descendant
47. **Lated** (adj.) – belated.
48. **Lees** (n.) – sediment; dregs.
49. **Palter** (v.) – talk insincerely; mislead; equivocate; leave the meaning open to interpretation.
50. **Peradventure** (n.) – perhaps, maybe, there is a chance’
51. **Puissant** (adj.) – powerful
52. **Purveyor** (n.) – one who rides ahead to prepare a castle or another place for royalty.
53. **Rejourn** (v.) – adjourn; postpone
54. **Repair** (v.) – proceed; come; advance; go.
55. **Rooky** (adj.) – full of crow-like birds; darkness, as suggested by the appearance of crows.
56. **Sallet** (n.) – salad.
57. **Scant**: (v.) – neglect.
58. **Scarf up** (v. and adv.): seal up; blindfold.
59. **Seemeth** – third-person singular simple present indicative form of seem
60. **Shalt** (v.) – second-person singular simple present form of shall
61. **Skirr** (v.) – travel rapidly, sometimes to locate and arrest someone.
62. **Slumbery** (adj.) – sleepy; slumberous
63. **Sooth** (n.) – true or real
64. **Thane** (n.) – man of elevated rank who held land granted by the king.
65. **Thence** (adv.) – from there
66. **Therewithal** (adv.) – considering all of that; in addition to all of that; besides.
67. **Thither** (adv.) – to that place, there
68. **Thou** (pron.) – second person singular pronoun, nominative form
69. **Thrall** (n.) – slave.
70. **Thy** (pron.) – second person singular possessive pronoun
71. **Trail** (v.) – to carry
72. **'twas** – it was
73. **Unlineal** (adj.) – not in line to become king or queen.
74. **Viands** (n.) – food.
75. **Whence** (adv.) – **(from) where:**
76. **Wheyface** or **whey-face** (n.) – pale-faced person.
77. **Wot** (v.) – know.
78. **Writhled** (adj.) – wrinkled.
79. **Wrought** (v.) – past tense and past participle of work
80. **Yesty** (adj.) – frothy; full of activity

Поділ архаїзмів за класифікацією І. В. Арнольд (трагедія «Макбет»)

Лексичні архаїзми			Граматичні архаїзми
власне лексичні	лексико–семантичні	лексико–словотвірні	
acture	avouch	a-night	art
alack	dispatch	awearу	camest
a-twain	dole	enkindle	canst
avaunt	fain	fee-grief	couldst
beldam	feat	lated	didst
benison	issue	rejourн	doth
beseech	repair	slumberу	hast
beshrew			hath
betimes			heareth
bodement			seemeth
brinded			shalt
cautelous			thou
certes			thy
chuck			'twas
drumble			wrought
dup			
eftsoons			
enow			
erewhile			
erst			
esperance			
eterne			
graymalkin			
harbinger			
hark			
hither			
hurlyburly			
lees			
palter			

peradventure			
puissant			
purveyor			
rooky			
sallet			
scant			
scarf up			
skirr			
sooth			
thane			
thence			
therewithal			
thither			
thrall			
trail			
unlineal			
viands			
whence			
wheyface			
wot			
writhled			
yesty			

Додаток В

Shakespeare's coinages

1. aidless	36.stealthy
2. aroint	37.summer-cloud
3. assassination	38.surfeited
4. botches	39.sweltered
5. cadent	40.to articulate
6. champion	41.to force
7. choppy	42.unaneled
8. compunctious	43.unauspicious
9. confineless	44.unbefitting
10.dareful	45.unbered
11.devil-porter	46.unblessed
12.direness	47.unbloodied
13.drugged	48.unbuild
14.emptying	49.uncape
15.even-handed	50.unchanging
16.exposure	51.uncharmed
17.featureless	52.uncheck
18.fiendlike	53.unclaimed
19.fitful	54.uncoiled
20.friending	55.uncuckolded
21.hedge-pig	56.uncurbable
22.impair	57.uncurse
23.impedes	58.undeeded
24.incarnadine	59.unhand
25.incorpsed	60.unlock
26.indigest	61.unmask
27.intrenchant	62.unnerved
28.mousing	63.unshrinking
29.operant	64.untalked
30.oppugnancy	65.unveil
31.rooky	66.uproar
32.shard-born	67.valued
33.shipwrecking	68.vaulting
34.slabb	69.vulnerable
35.staunchless	70.water-rugs

Додаток Г

Shakespeare's original version

Juliet: Thou know'st the mask of night is on my face,
 Else would a maiden blush bepaint my cheek For
 that which thou hast heard me speak to-night Fain
 would I dwell on form, fain, fain deny
 What I have spoke: but farewell compliment!
 Dost thou love me? I know thou wilt say 'Ay,'
 And I will take thy word: yet if thou swear'st,
 Thou mayst prove false; at lovers' perjuries
 Then say, Jove* laughs. O gentle Romeo,
 If thou dost love, pronounce it faithfully:
 Or if thou think'st I am too quickly won,
 I'll frown and be perverse an say thee nay,
 So thou wilt woo; but else, not for the world.
 In truth, fair Montague, I am too fond.

*God (actually a Roman God)

from *Romeo and Juliet*

Answers:

- 1) Fain – willingly (e.g. I would fain help thee – I would willingly help you)
- 2) Farewell – goodbye
- 3) Nay – no
- 4) Oft – often
- 5) Woo – flirt or romance (verb)
- 6) Lest – for fear that, in case (e.g. I dare not help thee lest I be punished – I daren't help you in case I get punished)
- 7) Wherefore – why (as in the famous quote 'Wherefore art thou Romeo?' – Why are you Romeo?)
- 8) Methinks – I think

- 9) Pronounce – say (Still used in wedding ceremonies when the priest says ‘I now pronounce you man and wife’ – I now say that you are married.)
- 10) Ay – yes
- 11) Swear – promise (It doesn’t mean using a bad word.)
- 12) Twas – it was (There are other common contractions as well, such as ’tis (it is), to’t (to it), o’ (of or on).)
- 13) Perjury – telling a lie (This is still used in legal language to mean telling a lie in court.)
- 14) Else – otherwise (e.g. Tell me the truth else I cannot help thee – Tell me the truth or/otherwise I can’t help you.)
- 15) Prithee – please (Usually used at the beginning of a sentence, not the end – e.g. Prithee, help me.)

Synopsis of “Romeo and Juliet”

Romeo and Juliet are a young man and woman who belong to two families at war with each other. Despite this, they meet, fall in love and decide to get married secretly. Friar Lawrence marries them, hoping it will help the families to resolve their conflict. However, Romeo makes things worse by killing Juliet’s cousin, Tybalt, in a fight and has to flee the city. Juliet’s father, not knowing she is already married to Romeo, arranges for her to marry Paris. To avoid this, Juliet takes a sleeping potion, so that she will seem dead. Romeo doesn’t get the message about this plan and, thinking that she is actually dead, poisons himself. Juliet awakes, finds Romeo dead and kills herself. The deaths of their children do lead to peace between the families.